ha-Hets

PJ
5045
H4

PURCHASED FOR THE

University of Toronto Library

FROM THE

Joseph and Gertie Schwartz
Memorial Library Fund

FOR THE SUPPORT OF

Jewish Studies

הַחֵץ

ילקוט ספרותי.

נערך על ידי

י. ל. פרץ

ויוצא לאור בהוצאת ש"ב שווארצבערג.

אל הקורא!

לא סרתי אליך לשוחח אתך בין הערבים; גם לחדות פניך לא באתי.

אין את נפשי להיות לך למקרא עונג ולשעשועים, ולא לסגלה שתחטוף אותך שנה.

אינני כוס יין להטביע בו את דאגותיך או את שארית רגעיך, אשר לא שרפת למולך החיים.

אינני שקוי לחלוץ עצמות, לא סם מרפא להרגיע עצבים ולא תקות עצלים, האוחזות עינים, המצהקת בצללי בין השמשות, לקלוע מהם את כל אשר יחמוד לבבך!

אינני עד שקר שכיר, לנענע בראש על כל נפתולי מחשבותיך; ולא „מליץ יושר" אל הדם, אשר ימצא בכנפיך; ואף בטעם אחד לא אטהר את השרץ, אשר תחיה בדם לבבך באגם ההויות...

חפץ אני, להפך, לשפוך את רוחי עליך ולמשול בך.

חפץ אני לפלח את לבך, למחוץ את מוחך, להרעיש את כל עצביך ולגזול את שנתך... חפץ אני לקרוע בחזקת היד את כסות עיניך, להוסיף תמרורים על יגונך ולתת קול אדיר — קול הפעמון למוסר כליותיך. עד אשר אזניך תצלינה משמוע...

זה כל ישעי וחפצי.

החץ.

ווארשא. תרנ"ד.

בדפוס האלטער ואייזענשטאדט, נאלעווקי 7

Га-Хецъ. т. е. Лукъ. Собранiе статей и разсказовъ. Составленное Л. Перецомъ. Изд. и Собствен. Ш. Б. Шварцбер[г]

ВАРШАВА 1894.

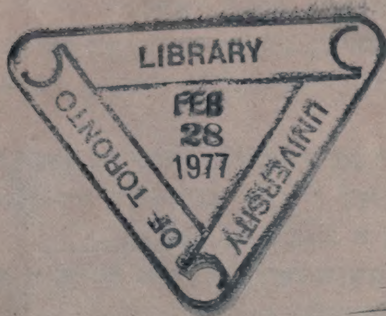
Дозволено Цензурою
Варшава, 10 Мая 1894 г.

PJ
5045
H4

Тип. Гальтера и Айзенштадта, Варшава Налевки 7

LIBRARY
FEB
28
1977
UNIVERSITY
OF TORONTO

2) פּאָעזיע, צוויי העפטען, יעדעס העפט 10 קאָפּ׳.

3) ר׳ שלמה, ערצאָהלונג פון דוד פינסקי, (צוויי בויגען דרוקק)

פּרייז מיט פּאָרטאָ 8 קאָפּ׳, אָהן פּאָרטאָ 6 קאָפּ׳.

4) די אַפּפען (מאלפעס, אָבעזיאַנים) בעאַרבייט נאך ברעהם,
דורך ד. פולס, מיט 9 בילדער אין טעקסט.

פּרייז מיט פּאָרטאָ 15 קאָפּ׳, אָהן פּאָרטאָ 13 קאָפּ׳.

ד) „לכבוד פסח", אַ יום־טוב בלעטטעל.

פַּייל־און־בויגען, אַ ל"ג־בעומר בלעטטעל.

גרינס, אַ שבועות בלעטטעל.

עס דרוקקען זיך:

דער תענית, אַ בלעטטעל אויף שבעה עשר בתמוז.

די טרייסט, אַ בלעטטעל אויף שבת נחמו.

פּרייז פון יעדעס בלאַטטעל 5 קאָפּ׳ אָהן פּאָרטאָ; מיט פּאָרטאָ 7 ק׳. ווער עס בעשטעלט מיט אַ מאל מעהר ווי איין בלאַטטעל, צאָהלט נור איינמאָל פּאָרטאָ.

אַנדערע קליינע ביכלעך וועללען אין קורצען ערשיינען און עס וועללען זיין בעזונדערע מודעות דערפון.—

פאַר די קליינע ביכלעך וועללען קיין פּאָרטאָ נישט צאָהלען די, וואָס וועללען זיי בעשטעללען צוזאַמען מיט אַ באַנד „יודישע ביבליאָטעק".

דער פּרייז קאָנן איינגעשיקט ווערען אין פּאָסט מאַרקען.

מען קאָנן אויך די ביכער בעשטעללען אויף נאָכנאהמע און פאַר דער נאָכנאהמע צו צאָהלען 10 קאָפּ׳.

7 קאָפּ׳ מוזען צו צאָהלען די, וואָס ווילען די ביכער בעקומען רעקאָמאַנדירט (זאַקאַזנע).—

צו בעשטעללען אין אַללע ביכהאנדלונגען ווי אויך אין דער רעדאַקציע, לויט אדרעססע:

Л. Перецъ, Варшава, Цеглянная № 1.

א) די יודישע ביבליאטעק

א זשורנאל פיר ליטעראטור, געזעלשאפט און עקאנאמיע.

I) ערשטער באנד (20 בויגען דרוק מיט בילדער)

פרייז מיט פארטא: 1 רובל 20 קאפ׳.

II) צווייטער באנד (22 בויגען דרוק מיט בילדער)

פרייז מיט פארטע: 1 רובל 20 קאפ׳.

ערשטער און צווייטער באנד צוזאממען 2 רובל מיט פארטא.

III) דער דריטטער באנד —

איז רייך אין אינהאלט ווי די ערשטע צוויי. ער איז אין דרוקק און וועט אין קורצען ערשיינען.

פרייז: פאר אבאנענטען, וואס וועללען איהן בעשטעללען, איידער ער וועט ארויס פון דרוק — 1 רובל מיט פארטא, דערנאך וועט ער קאסטען 1 רובל 20 קאפ׳.

אין דריטטען באנד ענדיגט זיך דינעזאנס ראמאן: הערשעלע.

ווער עס וועט בעשטעללען דען דריטטען באנד אהן די ערשטע צוויי, וועט בעקוממען דען אנהייב פון ראמאן (8 בויגען דרוקק) פאר 30 קאפ׳ מיט פארטא.

ב) ליטעראטור און לעבען.

א זשורנאל פיר ליטעראטור, וויססענשאפט און עקאנאמיע

פרייז מיט פארטא 60 קאפ׳.

ג) בייל אגען צו דער יודישען ביבליאטעק:

קליינע ביללינע ביכלעך:

1) די בעקאנטע בילדער (דער משולח, וואס הייסט נשמה? דער משוגענער בטלן). י. ל. פרץ.

פרייז 15 קאפ׳ מיט פארטא.

זה לעמת זה.

בחדרי חשך מצרים, ומבעד החלון אני ראה את הירח ואת הככבים, המזהי באור יקר וקפאון בשמי הרקיע... אֻמלל אני במעוני הצר, בבית האפל, כי קצוץ כנ אני ולא אוכל לעוף השמימה, אל מרומי התולדה, ששם המאורות הקטנים והגדול ששם האור והזהר...

אך זאת נחמתי, כי גם שם במרומים על אחד הכוכבים האפלים, ישקיף א אֻמלל אל ארצי, ונפשו תכמה ותכלה אליה, כאל אחד המארות הגדולים...

מ. אייזענשטאדט.

מלתא דבדיחתא.

לפנים והיום.

לפנים היו אומרים:

א) כל הפורש מן הצבור אינו רואה בנחמת הצבור.

ב) אל תביש את מי שאין לו.

ג) כל העונה אמן בכל כחו זוכה לעולם הבא.

ד) יהי חלקי בין המתעסקים בצרכי צבור באמונה.

והיום אומרים:

א) כל שאינו מתעסק בצרכי צבור אינו רואה בממון הצבור.

ב) אל תבוש לקבל ממי שיש לו.

ג) כל העונה „אמן" לכל אשר יאמר הכח, זוכה לעולם הזה.

ד) יהי חלקי בין המתעסקים באמונת הצבור לצרכיהם.

„שאלות החיים" הם קוצים וברקנים לחמורים, אבני חצץ לשיני מתחכמים, פרחי דבש למשוררים ואוזות דר"ב בר חנא לזריזים ואנשי מעשה.

מעל שלחן זרים.

מכתמים.

מרוע הולך עט־הסופר על שתים?
– יען כי לבעליהם דו פרצופים.

לחיים ולעקיצת השממית אך מרפא אחד — רגב אדמה.

ללב מלא — כיס ריק.

בהולד האדם יתחתנו הגוף והנפש ועד רדתנו קבר נשלם בדמי לבנו את הוצאות החתונה.

עד נאמן המות, כי אין אדם בארץ, אשר בלעדו לא תוכל להתקיים.

המצבה היא השקר האחרון המלוה את האדם עד שערי עולם האמת.

אם חפץ אתה לרעת את האדם, בא עמו במשא ומתן, לאהבו — עשה עמו חסד, ואם לכבדו — שמה מעליו ועבור.

רעיון טוב יולד פעם אחת בשנה בלב איש ואיש, אך על פי הרוב וקרה הדבר בחלום.

לא אחת ושתים חושבים אנהנו את צל האדם לאדם.

בגן העדן היה הדבר גם בחיה ובהמה. י אפונה, כי היו אז גם בעלי מחשבה, כי הדבור ב שמץ הגיון היא המצאת הימים האחרונים.

הזמן — ים, העם — רוח, המדינה — אניד והממשלה — המשוט.

מרפא לתאוה — תאוה אחרת.

האהובה — חלב, הכלה — חמאה והאשה - גבינה.

מים רותחים מקשים את הביצה והעושר את הל

המשפט לסופר הדורות, אבל אם גם הוא נ כפים הוא מתפעל מהחונף.

קלי הדעת — נאדות נפוחים על גלי החיים.

בצחוק קל נכסה על פשעים מסולאים בפז ולר לא נאבה לסלוח גם את תומתו וישרו.

ברזל בברזל יוחד והשכל בנסיון.

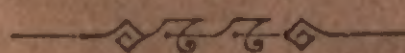
הבעל שורר בביתו, בזמן — שאשתו איננה בבית

בּאֶרנֶע — סאַפיר.

רים, יען כי גזרת הטבע היא ואין לשנות טבע שטבע יוצר בראשית, וזה הוא הטפוס לם. ממנו אין לגרוע ועליו אין להוסיף, ובכן — חולל מלחמת איש באיש ועם בעם, ישנא רמי את הסעמיטי, והגרמני את הסלוואני, וגם נאה הזאת היא חזיון טבעי, וגם אותה נחלו נים מאבותיהם והכל בירושה ובטבע ואין לשנות, ם רואה אתה אדם נתפש בדבר עבירה ראה תבונן בפניו, וראית כי זה הוא טפוס של פושע א לא חטא ואשם, כי הוא גלגול מאבות אבותיו ר חטאו ואינם, וטפּס כזה מוכרח לפשוע, מזלו מכה אותו ואומר לו: טול וגנוב, טול ורצח!

אנחנו לא שמנו לב אל כל ההבלים האלה, תועי פלוסופיא נבערה של דור מפונק המתגונגה לך, לולא ראינו את מראות נגעיה גם בקצות רינו אשר תורת הגזע והמולדת לקחה את לבם מו לבנות כה חרבות בית ישראל, בעת אשר מת אין רפאות־אליל כזאת דרושה לנו והיטיב אתה. זאת הלאומיות צרת העין המתגאה אך שר לה והגותנת לבוז ולקלסה את כל אשר צה חוטמה והלאה, זאת הלאומיות האומרת א דידי סומק טפי, העושה את הגזע עיקר ואת אשר זולתו טפל, החותרת להוציא ולעקור תת בנין האומה הישראלית, את העמודים השונים ליהם הוא נשען ולשים תחתיהם אך יסוד אחד והוא הגזע — הלאומיות הזאת הלא היא פסל גרמני מלובש בטלית־קטן עברי. למה נעשה שקר בנפשנו ליחס לנו דבר אשר לא לנו הוא? הן לנו יש תורה לאומית טובה מזו. הלאומיות אשר לנו היא רחבה כפתחו של אולם ולא צרה כמלוא נקב פי מחט. ולאומיותנו השלימה אומרת לנו כי אנחנו הננו משפחה אחת ממשפחות בני האדם ועלינו לאהוב את כל הנברא בצלם, להוקיר כל עם בעד כשרונו ומדותיו הטובות, ללמוד מכל אדם ולעשות כמתוקנים שבכל עם. עלינו לדעת ולהודות, כי הטפוס אשר לנו עוד לא נגמר ולא נשתכלל די צרכו, ועוד אנו חסרים השכלה ושלימות וכשרון המעשה, ועוד לא בא לנו מועד להסגר על מסגר ולאמר: יש לנו כל, יען כי כל דבר טוב הוא חטר מגזענו, וכל אשר מחוץ לנו אינו ראוי לשום אליו לב. הלאומיות אשר אותה נבחר ונקרב היא שמירת סגולות מחמדינו מאז, והשלמתם ושכלולם הלוך ושכלל והאדיר אותן. השערות ומושגים כאלה אשר אנו שומעים כעת על דבר הגזע והמולדת נוצצים ונובלים בכל דור, אלפי עיונים דקים כאלה כבר נשא הרוח ואלפי פתגמים כבר נשכחו, וישראל בנה את ביתו מעודו על חוט השערה של אחד הפתגמים החולפים שהשעה משחקת להם, כי הליכות עולם לו.

אמתי.

*

* *

שָׁוְא, אֵלִי, מְשְׂחָקִים עַל סִינַי יָרַדְתָּ
בְּאֵשׁ דָּתְךָ;
לַחִנָּם הִשְׁמַעְתָּ בְּקוֹלוֹת וּבְרָקִים
תּוֹרָתְךָ.
אִם בְּלֵב אָדָם הָעֹשֶׁק נָטַעְתָּ,
שֹׁרֶשׁ הָרוֹשׁ,
וְעֶגְלֵי הַזָּהָב יְחַלְּקוּ מְלוּכָה
עִם מוֹלֶךְ וּכְמוֹשׁ!
אֶל נִבְכֵי לֵב אָדָם שְׁלַח מִתּוֹרָתְךָ
אַךְ קֶרֶן אוֹר!
וּבְלִי קוֹלוֹת וּבְרָקִים עַל סִינַי בַּסֵּתֶר
אֶת הָרַע קְבוֹר!

י. ל. פרץ.

להכיר רעותי ושרשי חייו! בין כל בעלי החיים כח המולדת, ר"ל הכח המעמיד והמקיים את הצורה לבל תשתנה ולבל תתפתח אך תשאר כמו שהיתה מדורות קדמונים, הכח הזה החזק מאד בבעלי החיים שפלי המין ילך וירפה בבעלי החיים הגבוהים עליהם ועד תכלית רפיונו הוא בא במלך המולך על בעלי החיים -- באדם. לפי דעתנו ברור הוא, כי הרבה יתר משהמולדת פועלת על האדם להטותו לימין או לשמאל, תנאי החיים הסובבים אותו פועלים עליו ומשפיעים בתקף עוזם. אבל נניח, כי אין פעולת תנאי החיים חזקה ועצומה כפעולת הגזע, כי כחה יערה -- אם נשים לזה סכנים בחשבון -- אך לחלק רביעי, למשל, מן כח הגזע; הלא גם עתה נמצא חשבון, כי בהיות פעולת תנאי החיים בכל היר מתקבלת ומשתרשת בטבע הגזע, אז אחרי ארבעת דורות כבר נקבצו הפעולות האלה לערך גבוה מאד, עד כי יכולות הן לעמוד מול פעולת הגזע כלו, ואם נשים בכף האחת את הגזע ובכף השניה את פעולות תנאי החיים והיו שקולות זו כנגד זו, ובאשר כי תנאי החיים הולכים משתנים ולא ישבתו, נקל להבין כי גם הגזע וטבע כל מין משתנה עמהם יחד, „ואין בלי תמורה כהתמורה". היפלא עוד הדבר בעינינו מדוע נראה כח פעולת תנאי החיים ברוח בני עמנו?

בפרק הבא נוכיח לדעת מה הוא הדבר המבטל עוד ביתר עז את כח הגזע והמולדת, ומה הוא עמוד התוך בתכונת רוח העמים.

ה.

יש חק אחד בתכונת רוח האדם, המנצח ומכריע גם את המין, הוא יחס אבות, וגם את תנאי החיים הסובבים אותו, הוא חק חופש הרוח. אם נחלים כי האדם הוא אך יליד גזעו ותנאי חייו, הלא אז יהיה דמיונו בעינינו כהיונק אשר ינשא מחיק אמו אל שדי מינקתו ומשדי מינקתו אל חיק אמו. אבל האדם איננו יונק שדים כל ימיו. מה עלוב ונבזה היה האדם אלו נגזר עליו לעמוד בטבעו ובתכונתו כל הימים בתור יציר הגזע ותנאי המצב, הלא ישפל גם ממדרגת האסירים המוגשים לחרצבות ולפאת אניה בלב ים ביד פשעם, כי האסיר ההוא עוד יוכל לשוות בנפשו כי האזיקים לא אליו יגיעו, בעוד אשר האדם לא יוכל להתנשא גם בדמיונו על חרצבות הגזע והמעמד, ותחת אשר האסיר ההוא יחיה באזיקיו, רע ומר ממנו האדם בכללו לפי תורת בעלי הגזע, כי יהיה אך לטבעת אחת מן האזיקים, נתח חי מן הגזע והמולדת. אבל אל יריד האדם בשיתו ואל יתן את לבו ליאש מן החיים. רוח האדם עולה למעלה,

הוא איננו עבד כפות לגזע; למולדת ולתנ[...]
החיים, אבל הוא ארון להם. אמנם תנ[...]
משפיעים על האדם בכחם, אבל גם הו[...]
עליהם, הוא איננו נפעל לבד, אבל היא [...]
כאין באו תנאי החיים? הלא גם אותם י[...]
האדם, וכח הבן היא יפה ככח האב [...]
הגזע ותנאי החיים? הלא הם דברים א[...]
חוללו אבות אבותינו, והדבר אשר יכלו [...]
לעשות לא יבצר גם מאת נכדיהם. ואם [...]
לרוח האדם, אז נחוץ לעורר רגשי ע[...]
סגולה. משנתמעטו הלבבות החלו רגש[...]
לפעם בלבות רבים, והם הביאו את ת[...]
ואת כל תעתעיה.

האדם הוא מוכרח, מושבע ועומד מ[...]
בראשית להיות כמו שהוא! היהודי מוכרח
לקבל ערום וחרוץ, יען כי זאת תורת גזעי
תנאי חייו; בן העם הזה מוכרח לשנוא את
האחר, יען כי פרציפו ותכונית נפש[...]
ונבדלות הן מקלסתר פניו ודעותיו של בן ע[...]
הפושע מוכרח היה לפשוע, יען כי אבור
בוסר וממעי אמו הוא לקוי, — כל רעיו[...]
והכוזבות האלה הן תלויות זו בזו וכרין י[...]
ממקור שפלות הרוח ובאין אונים לחולל ול[...]

לעמת הפילוסופיא השחורה הזאת
כל דברי ימי העולם ומעידים, כי י[...]
לרוח האדם להתפתח ולהשתכלל ויש עו[...]
להסיר מעל דרכו את המכשולים ולהמיר א[...]
החיים הישנים באפנים ובסדרים חדשים, ו[...]
מספרתנו העתיקה מנהמת כיונה: האד[...]
בעל בחירה, ובמלים המעטות האלה
וחתומה האמת הברורה המהרסת את כל
והמגדלים הפורחים באויר על דבר כ[...]
והמולדות ותוקף פעולתם, כל התורה החדש[...]
היא קנקן חדש מלא ישן, היא היא „ח[...]
הקדומה" הישנה, בהמונה מדעית חדש[...]
כעם ישראל עם אשר שמר את טולדתו[...]
תמה, אין „סלת נקיה" כמהו ביחס אי"ה[...]
וטהרת הגזע, אבל מאז ומעולם לא עלה [...]
חכמי ישראל להחליט כי על היסוד הזה [...]
עומדים. נקל להבין כי החכמים שהחליטו [...]
גוי ועוסק בתורה הרי הוא ככהן גדול וממזר
חכם קודם לכהן גדול עם הארץ, ועוד [...]
מאמרים למאות, היו רחוקים כרחוק מזרח [...]
מן השגעון החדש בתמונה פלוסופית הגוזר
שם אנוס להיות כך וכך ובן יפת כך וכך
שהראשון קורץ מחמר זה והשני מחמר א[...]
גזע פועל טוב וזה גזע פועל רע, ודבר הל[...]
כי על כל שבט ומין לשמור כבבת ע[...]
טבעו ותכונתו, ואף אם יש בו מדות רעות [...]
לא־מתוקנים אין לנגוע בהם ולעשות [...]

הרוח הברליני הזה לפי למודי המאמינים
ירושה — יבואו בעלי השור ויעמדו על שורם!
אים נקראים בפי כל בשם עם החוקרים, אבל
צא לב לדעת ההיו החוקרים האשכנזים —
ם? שמו של לייבניץ מעיד עליו, כי
וים מוצאו; אבי אביו של קאנט היה יליד
נד; אבי אביו של פיכטע — שר צבא שוועדען;
הייער היה מצאצאי ההולאנדים. ובכל זאת
עם אשכנז בשם עם החוקרים, אף כי איננו
ות אבותיהם של החוקרים. השירה והמליצה
זית הורמו למעלה ראש על ידי שני בעלי
מזרע היהודים: היינע ובארנע, ובין כל
ם חוזי החזיונות אין חודר חדרי לב האומה
זית ויודע צפונותיה, ומבין סוד שיחה
האלד אויערבאך היהודי. מי זקק את הסגנון
י זה ימים רבים בעוד רוב חכמי אשכנז
אשכנזית לפי טעם הצרפתים? היהודי — בן
ומי הוא הגדול בין חוקרי השפה האשכנזית
מליה כעת? היהודי זאנדערס... זה משפט
אשר המציא את תורת טהרת הגזע, זאת היא
הנקיה" הגרמנית.

ד.

פי ההגדה, הנמצאה בדברי ימי העולם יסד
לוס ממלכה חפשית ברומי, ותהי רומי עיר
לכל מבקש מנוס, ואבות אבותיהם של
ם הגאים, שהתנשאו בימיהם בגאותם על כל
גבל, באמרם: „אזרחים רומאים אנחנו", אבות
הם של הצאזארים — היו גדוד פליטים. אמנם
הזה לא יפלא בעינינו והחזיון לא מוזר הוא
כעת. יש אשר בן בנו של חוקר נשגב
לסוחר תרוץ, ויש אשר בן המלוה ברבית
בעל צדקה רך לב. אמנם בעלי הגזע יפטירו
על הדבר הזה, אבל לו גם יתקבצו כלם
יש איש וחוטמו, לא יוכלו לשנות ממטבע
יוצר בראשית. הנה זה דבר מעורר צחוק
כי האנשים האלה יתימרו בכבוד חוקרים וגם
ת הטבע יתמכו יתדותיהם, בהיותם באמת
רמיון ותולמים בהקיץ. בדמיונם — הגזע הוא
מכון וקיים, והם חפצים לאחוז בו, והם
ם רקמת תהו, אויר נשמות ודבר שאין בו
הנה הם רואים את עצמם כתלמידים
ים של דארווין, ובאמת דבריקם מתנגדים
נגוד אל תורת דארווין; כי הגזע אשר אותו
ובשמו ישבעו, הלא הורד מכסאו על ידי
ויהי כמוץ נדף בסערת החליפות ותתמורות.
הראה את תולדות הגזע, ובהודע לנו איך
הגזע, הלא למדנו סתום מן המפורש כי
הוא דבר הוה ונפסד, הולך ומתחלף,

פושט צורה ולובש צורה. אם תקובל שיטת דארווין, המבאר מעשי בראשית בדרך ההדרגה וההתפתחות, הלא תאושר ותקוים גם דעתו, כי כל מין ומין מכוון ומתאים צרכיו וטבעו לפי תנאי חייו ואופני מצבו, ובהיות תנאי החיים משתנים ומתחלפים, גם המין משתנה ומתחלף עמהם; ואין המין כי אם פרי החליפות והתמורות ההולכות ורבות, ואין לך עמידת ושביתה ומנוחה, כי אם התפתחות והשתלשלות, וגלגל חוזר בעולם.

יש גזע ומולדת. אך המתחכמים החדשים, המעמידים את כל דברי הימים ותכונות נפשות העמים אך עליהם, יבערו ויכסלו בחשבם את הגזע כתמר מקשה וכמסמר נטוע, וישכחו שכוח, כי „האדם עץ השדה" וגם בהגזע האנושי ישלטו חקי הצמיחה וההתפתחות, ומי ישים מעצור להטבע ההולך וצועד קדמה בלי הפנות? האלה המה תלמידי דארווין הקוראים לחק ההתחלפות וההתפתחות: עד פה תבואו ולא תוסיפו; החושבים את המין והגזע לדבר שכבר נברא ונעשה בגמר מלאכתו, ולא יבינו כי הדבר הזה עודנו הולך ונעשה, הולך ומשתלם ומתפתח; המאמינים כי המדות הנושנות מימי קדם הכו שרשים, והמדות החדשות מהימים האלה לא תעשינה שרש — ומדוע? חק הוא בתולדות האדם, כי פלגותיו ומיניו משנים את פניהם ואת תכונתם לפי תנאי החיים המקיפים אותם „מסביב" (Milieu). דארווין באר את חקי הגזע, וחוקר שני, הדומה אליו בגאון כשרונו, טאן, באר את חקי השתנות האדם לפי מצבו ועניניו „מסביב". וטובים השנים מן האחד כי „מניה ומניה תסתיים שמעתתא". הגזע צומח ומפרה את ענפיו ושולח את דליותיו ומוציא מהם פרי לפי תנאי החיים הסובבים אותו, ותנאי החיים האלה משפיעים על הגזע ומשנים את פניו ואת טעמו, והוא מזדקק אליהם ומתכוון בטבעו להיות מקביל ומתאים עמהם, ואין קצה לתכונות ולמדות המתפתחות בקרב האיש היחיד, העם השלם, השבט או המין לרגלי תנאי חיי המקום, חנוך, המשפחת, ההרגל, העסק, החברה, חלמוד והקריאה בספרים, המקרים והנסיונות ועוד ועוד. ואם רצונכם להכיר את מקור ההשפעה החזקה והתמידית הזאת, לערות מקורה ולבוא עד חקר תכליתה, אל תבקשו פשר מאת חוקר תולדות בעלי החיים, אך שאלו את חוקרי דברי ימי העולם, את מפלסי רוח האמונות והדעות, הפלוסופיא ומלאכת מחשבת בכל העמים והדורות מאז ועד היום — ויגידו לכם, כי אין כהאדם בע"ח נוסע ממקום למקום, אין כמהו קשור ואחוז בתנאי חיים שונים ומשונים, הכל יכיל ומשנה את עתו ואת מקומו, ומחליף את צרכיו ואת דעותיו, בהיותו תלוי באלפי סבות ומקרים ונוח להתפעל ולהתרגש, וקל ומהיר מאד

בה הרכבה יתר מהתפסים. התחכמים עוד לא באו
לכלל דעה אחת מה בין בני שם לבני יפת; יש
ביניהם רבים האומרים, כי אין להציב גבול קבוע
בין הגזעים השונים, ובא האות על זה כי הדמיון
והשווי בין היהודים והארמיגים גדול מהדמיון בין
היהודים והערביים, אף כי הערביים הם בני שם
והארמיגים בני יפת. אבל מה לבעלי היחוס ולחקירות
סריקות? אין קנה להעג, אשר ילעגו ליצני הדור
על שנאת היהודים ועל רוח המסחר המוקן בקרבם,
אף כי הכל יודעים, כי המחוקקים והנביאים לא היו
שוגים ומבקרים כהתלים ובמסחר אחזו היהודים אך
בדורות האחרונים של ימי הבינים. ולפי זה הלא
היהודים הם כעת חי וקיים, עד כמה יוכל כל גזע
להשנות ולהחליף בהלך רוחו ובמנהגיו. אבל חכמת
מזג העמים דרושה היא בתור קסמים לאחז את העינים.

ג.

אין דבר יקר ונשגב בעינינו מן הגזע והיחש.
הננו נותנים כבוד לכל עם אשר יכבד את אבותיו
וישמור את מגלת יחוסו, ובגדר הזה גם אנחנו
הננו דבקים וקשורים וארוקים בצור מחצבתנו,
וזאת תהלתנו. אבל הצוררים המתפלספים באשכנז
עשו את רגש הגזע והמולדת לכלי משחית לחבל
ויעקשו את הישרה, ויתנו לבני הדור תורת שוא
ומדוחים, בקבעם מפים מפים לכל אומה ולשון.
הלא זה שקר גלוי, דמיון הבל ותעתועים! האין
אנו רואים כי תכונת כל עם תשתנה מן הקצה אל
הקצה? לו העמדנו זה לעמת זה את הרומאי העתיק
ואת האיטאלקי החדש, הלא בוז יבוז איש לאחיו!
הרומאי בן החיל, האמיץ והנלבב בין כל אנשי
הצבא אשר בתבל, המלומד למשוך בעול ולשמור
סדר ותרבות, והאיטלקי הגרוע והפחות בין כל
אנשי הצבא שבאירופא, הממאן לשאת עול סדר
וחוקים; הרומאי קר ככפור ונוהג נשיאותו ברמה
ובגאוה, והאיטאלקי בוער כאש ומתפעל ומתרגש
ונוח להתעורר על כל דבר; הרומאי עורך הדין
והמשפט, והאיטאלקי השופך רוח דמיון ושירה גם
על השודדים ממין רינאלדא-רינאלדיני; הרומאי
המשולל מכל רגש הטעם והיופי, תלמיד מקשיב
להיוונים ומתהדר בנוציתיהם ומחקה מעשיהם כקוף,
והאיטאלקי חרש אמן מלידה ומבטן, אשר גם
ריקנים שביניהם מלאים כשרון מלאכת מחשבת
כרימון, והלאצארוני הדל הוא בעל טעם ורגש
היופי יתר משבעה משיבי טעם מבני עם אחר.
ומה גדול ההפרש בין העטרוסקי והטאסקאני!
מלאכת המחשבת, המצוינת ביפיה ובנעם תארה
אשר אין ערך לה בכל פעלי חרש וחושב בכל ארצות
תבל; המלאכה, המלאה זיו ונהורא מעליא, המרחבת
את הדעת ומרהבת את עין הרואה, עלתה כפורתת

בקרב עם זועף ועצוב רוח אשר לא ירע את ז
ותולדות יחסו ומוצאו לוטות בערפל. ומי י
השיע האונגארי, כי היא יוצא חלצי עמים, איש
לשטן גם על דרך בני שם גם על דרך ב
ויהיו סריעים לשמצה במשובתם ובסכלותם? ו
את המאדיאר, החוצב להבות איש, כי אח
להתגרי המתין והעצל? ומה הם הצרפתים
ששם המה קעלטים, ועל שם העמים איש
אחרי כן לצרפת הם נקראים פראנקים, ובא
קעלטים ולא פראנקים הם, כי אם ראמאנים,
צאצאי הרומאים כהאיטאלקים והספרדים. ומי
כמה הוא שעור הדם שנבלע בעורקיהם מן הק
והגרמנים, העטרוסקים, הבאסקים, הי
וזולתם? ראמאנים הנה, יען כי זאת היא
רוחם אשר תציינם ותבדילם, ובאמת אך ז
משקל לרוח עם וקנה מדה נורא נכחות,
אשר כל ההשערות ע"ד הגזע, עם כל
התלוים בשערות אלה, כי אדם זה אנוס
חכם או שוטה, נדיב או כלי, ומפלגה זו
להיות שלימה או גרועה במדותיה, יען כי כ
תכונת הגזע, וכך היא גזרת היחוס והבין
ההשערות האלה רובן הבל ותהו.

ומה משפט העם, אשר חולל והוליד את
המתעה הזה על דבר המחצב והגזע של כל
והחיץ המבדיל ביניהן, למען תהיה מעין
פלוסופית למסוה על תאות השנאה לכל ב
אחר, מה משפט העם הגרמני? מי פתי יסור
להחליט כי העמים השונים והקדמונים יושבי ג
ומיסדיה נשמדו וזכר לא נותר למו. הן ה
הגרמנים והקעלטים והסלאווים, אבל מי לידינו
כי עקבות התערובות נעלמו ואין עוד חליפות
המזג, והגרמנים לבדם בלעו את הקעלטים והס
ולא נודע כי באו אל קרבם? המתחכמים, המת
בלבם להכיר כל גזע בריחו, יצרו להם עוד
אחד לשחק בו, והוא: רוח האומה. אומרים
כי הדבר המכונה בשם רוח האומה לא יוכל
יליד התערובות, כי אם יליד גזע ושבט אחד
יחליטו למשפט, כי רוח האשכנזים כעת
מעורב מהגרמנים, הקעלטים והסלאווים, אב
רוח גרמני נקי מכל סיגי אומה אחרת, רוח
ומזוקק (ודבר הלמד מזה, כי תגבה על הא
לשמור את טהרת הרוח הזה לבל יגעו
היהודים), אבל גם זה הוא רעיון רוח וחלום
אין לך באשכנז עיר תערובות לאומים ו
כברלין, ומה כביר הרוח הברליני, ומה נשג
על רוח בני ערים אחרות, הקופאים על ש
כחמרא דיתיב על דורדייהו וגדולים מהב
בטהרת הגזע. ובברלין עצמה הן על הרוב
כי מחוללי הרוח נושאי דגל הדעות הנשגבות
פני העיר והאומה, היו מן הבאים מרחוק.

היום לחזיה, ואולי יחשב מחר עוד הפעם
.ת הזיו ואמונות טפלות יש לכל דור ודור, ואולם
ת המדעיים, מפני שהם „מזיעים יותר וממהרים
לעבל", דרושות להם גם הזיות יתר. — דורנו הוא
על כל הדורות, אשר קדמו במדרגת המדעים,
האמונה ברוחות עלתה כפורחת, והיא „כיער
כרוב עציו לא יראה". אמנם טובים היו לנו
ת מהדורות שעברו, מאלה אשר זכינו להאמין
בדור זה: הרוחות ההם היו ענוגים ורכים יתר
השפילו כבודם להתהלך עם ההמון. הם אחרו
וישכימו לצאת, בגדיהם היו לבנים ובאישון
היו באים לספר נפלאות אך לאנשים נבחרים.
בן הרוחות החדשים, טרחנים הם וסרבנים כל
עד כי ישבו עמנו גם לארוחת הבקר, אף לא
נו בשכבנו לישון. בדור ההמוני הזה, הרחוק
דמיון והמאמין רק למראה עיניו, היו גם הרוחות
רים חיים, וכה פרו וירבו, וישרצו, עד כי מספרם
ה לערך 1500 מליונים על פני כדור הארץ.
דבר: אנחנו הננו הרוחות, אנחנו הננו רוחות
תינו! הנה זאת היא נקמת הרוחות! רצוח רצחו
ם הבנים הכחשים בחרב הבקרת, הכופרת והמטלת
בכל, על כן התנקמו הרוחות ויבואו אל קרבנו.
רים עליו על המשחק הנפלא טאלמא, כי כח
נו היה חזק כל כך, עד כי יכול לשער בנפשו,
כל קהל הרואים בבית החזיון פשוטים הם ועורים
שר גופם ויהיו נשקפים לעיניו בתבנית שלדים.
ת כן נשקף לנו כעת מפני כל איש, אשר נפגשהו,
וף אבי אבותיו, שכבר מת זה דורות רבים.
שוגים בין חוזי חזיונות בדורנו, אשר החלו להפיץ
הדעה הזאת כי הכל בא לנו בירושה, היו זאָלא
בסען. אמנם בספורי שני זקני הספרות האלה
אשר נראה את ירֻשת תכונת הנפשות בתור כח
ד לפעמים למעלה מן הבחירה, אבל המשוררים
זים החדשים בספרות אירופא הרחיקו ללכת
עם הרימו את המראה, היוצא מן הכלל, למדרגת
קבוע, וירחיבו, ויאדירו את הדעה, כי בכל מראות
ים הנראים בין בני האדם, נשקף לנו האב והגזע.
מדות טובות ורעות, אין תאוות ותענוגים, אין
חה ואבל, דמעות ונשיקות, אך יש סבל הירושה
חכם, גבור ועשיר, היה קל כנשר ורץ כצבי,
בכדרגות השלימות עד גרם המעלות, אך יורש
וורש תהיה, כי הירושה כרוכה אחריך ולא
בך. לפנים היו המבקרים משחקים על שנוני
וואלטער, שאמר, כי הצרפתים הם תערובת נמרים
ים, ואולם עתה היו דברי דארווין וניעצשע
ד מוסד. דארווין הורה: קופים הייתם כלכם;
צשע יועץ: היו נמרים. חזו את החיה הצהובה
ה ההיא, מה יפו פעמיה ותנועותיה, בהתנפלה
טרפה! אמנם גם הנמר, גם הקוף אינם פני הדור,
פני הדור כפני כלב, והחוקרים החדשים ציניקים

(קיניקים, כַּלְבִיִּים) הם כלם. הכלב הוא מצוין בחוש ריחו, והחוטם הלא הוא חותם תכנית לדורנו זה ובו יתפאר.

האדם הרבה לחדד ולשנן את כל חושיו: את חוש הטעם האדיר וישגיא בקרבו ע"י התבשילים, המגדנות והממתקים וגלומי הקטרת; לחוש המשוש נתן אדרות שער, בתי יד של עור חלק, יריעות פרס ומרבדים; העין והאזן הוחדו גם מורטו על ידי בתי עינים, כלי צופים וטעלעפאָנים, אבל לחוטמו מה פעל האדם במשך כל הדורות הרבים, מאז החל לקנות שלימות ועד היום? הן מעט צרי ומעט מור או אבק הקטרת, אשר המציא האדם בחכמתו, לצחוק יהיו גם בעיני הכלב הבינוני. החכם מאָנטען היה אומר: אנחנו נדמה כי נשחק בחתול, ואולי תשחק החתול בנו. הכלב, בלי ספק, ישחק בנו וידמה כי האדם הוא הגרוע בין בעלי החיים, בהיותו נגוע במחלת הכרסם (זוב הנחירים, קאַטאַרה) אשר לא ידעו כל בעלי חיים זולתו. והנה נראו בחזיונות הדור אותות מעידים, כי החל האדם להתחרות עם הכלב ולהתרומם אל מעלת ההשכלה האמתית, הלא היא שלימות החוטם. אין אנו מדברים בזה על החוקר גוסטאוו יאָגער אשר יָרַח את הנפשות. תורתו כמעט נשכחה, ובלי ספק יקום חוקר חדש וגדול ממנו והשיב לה את כבודה אשר גלה ממנו. גם לא נדבר בלאָמבראָזא המתאמר להכיר את תכונת הפושע ע"פ מדת התפתחות חוש הריח שלו, יען כי ספירות המפקד, אשר אסף ויקבץ כעמיר גורנה, הראו לו, כי חוש הריח של הפושעים הגדולים לא התפתח כל צרכו. כן גם לא זה המקום להזכיר כמה סופרים נאָרוועגים, שאין כחם אלא בחוטם, להריח את ריח „גבוריהם" והם מוצאים בזה „ריח גויה נרקבת" ובזה „ריח מאַנגאַלי". גם במלאכת מחשבת גברה מאד השפעת חוש הריח, מפני כי מלאכת מחשבת שואפת אל המטרה להכנס לפני ולפנים, לחדור אל תוך עמקי הדבר ולנקוב ולרדת עד התהום, ואין לך קרבה יותר גדולה במקום והרגשה חזקה כזה אם הדברים נכנסים אל החוטם.

כל הדמיונות והמנהגים האלה היו אך מעין הקדמה לבני הדור אל הצעד היותר גדול — הוי על הצעד הזה! — אשר עשו קדימה בגשתם להריח את הגזע והמולדת. עוד מעט ותדל העם לבחור באנשי השם לשלחם לבית הנאמנים, כי למה ייגע להתחקות על שרשי רגליהם ולהעריך את מעלותיהם ומגרעותיהם, גם מנהג המסות והבחינות בבתי הספר יחדל, כי כל הדברים האלה הם מרבים יגיעה, ואת העבודה הזאת יוכל החוטם לעשות בהריחו את ריח גזעו ומולדתו של כל איש. הנה נולדה בדורות האחרונים חכמה חדשה, חכמת מזג העמים וטבעם (עטנאָגראַפיא), והחכמה הזאת נתפשטה כ"כ בין ההמון עד כי ההדיוטות יודעים

יוצרי תהו.

enn wo Begriffe fehlen
stellt ein Wort zur rechten
eit sich ein. Göthe.

א.

עת הגיע עוד הפעם להוציא דין אמת לאמתו: איה מקום הדת אותנו — הר סיני או אור כשדים? ועל מה עומדנו הישראלי עומד — על התורה, על הדעות ועל המדות, על הכשרונות וסגולות הרוח, או על המולדת והגזע, על יחוס משפחה, על „צורת הפרצוף עם החוטם" ואת הלאומיות הגסה והחצופה, שהמציאו נעזי לב ועזי פנים באשכנז, שאחריהם הולכים גם רבים מקרבנו לצפצף בלי דעת: גזע, מולדת, טפוס לאומי ודם לאומי?

הבה נשים לב מה היינו, לו היינו מצויינים בגזע ובמולדת, בטפוס לאומי ודם לאומי, אך לא היה לנו משה ומתן תורה ועשרת הדברות, והעברת הטומאה מתוכנו על ידי החקים והמשפטים הצדיקים? או כמו שאמר בעל ההגדה בהכפיתי: „אלו קרבנו לפני הר סיני ולא נתן לנו את התורה"? אמנם לא חדלנו גם אז מהיות בני אברהם יצחק ויעקב, אבל הלא היינו גם בני בניו של תרח ונחור ושרוג! ומי נותן לנו הרשות להקים קיר מבדיל בין אברהם ובין תרח? מדוע נתיחש על אברהם ולא על תרח? אין כל ספק כי בגזע ובמולדת, בטפוס לאומי ובדם לאומי לא נבדל אברהם מתרח, אבל הוא נבדל ממנו בדעות ובמרות. הנה כן עוד הפעם הלאומיות הגסה עולה בתהו!

אבל נניח, כי זרעו של תרח עבר ובטל מן העולם ואין בעורקינו אף טפת דם כחרדל מאבות האומה שקדמו לאברהם, אך בני אברהם אנחנו.— אבל הלא בני אברהם הם גם הישמעאלים! ומי ימנה את בני יצחק מזרעו של עשו! ואיה אפוא גבול היחוש: האבות או השבטים, שגם הם היו בדורם לאומיים נלהבים ונלחמו ימים רבים איש באחיו, יהודה או ישראל? ואיה מקום הגזע וערש מולדתו? *)

ארץ ישראל חביבה ויקרה וקדושה לכל נפש יהודי, אבל מה שגוזרו „האגראריים" שלנו, כי היהדות קשורה היא אך בקרקע זה ולא בקרקע אחר — זה הוא הבל ורעות רוח!

אמת, כי רוב קורות עמנו קרו בארץ ישראל: ימי השופטים, המלכים ומלחמותיהם, מפלותיהם ונצחונותיהם — כל אלה היו בארץ ישראל. שם היו תקופות נשגבות של דוד ושלמה, אבל שם היו גם מעשי העגלים והבעלים, הבמות, ופלגש בגבעה...

חזיון אחד אָצל הוד על ארץ ישראל והוא לבדו דת לקדשה לדורות; החזיון הזה הלא הם הנ ב י א י ם.

———

*) ארץ ישראל? הלא היא גם ערש מולדת הכנענים והפלשתים הפסרונים!
המו"ל.

אבל הם הטיפו לנו יאהם, הם התירו את חר
הגזע והקרקע, השבט והפלך, והיחס בפירוש הכ
אבל לעמת כל אלה, כי אנו רואים את המ
היותר מובהקים ומצויינים בדברי ימי עמנו, איך נ
התורה נתנה על הר סיני במדבר! המחוקק ה
נולד במצרים ויעבור במדבר, ויבוא עד גבול
ישראל ואליה לא בא.

שני תלמודים יש לנו: בבלי וירושלמי; הב
היה לראש פנה, והירושלמי כמעט לא נודע
ואיה נולדה בימי הבינים השירה העברית והפילוס
העברית, חקרי התלמוד והדת? בספרד, בצ
ובאשכנז!

בראשית המאה הרביעית לאלף זה היו
גדולי הרבנים מאספים ומחברים את חקי הדת.
מדרשי של האחד בצפת ושל השני בקרא
ההולכים אחרי הראשון מעטים ודלים, ואחרי ה
נהו רוב היהודים בארצות פזוריהם.

אין אנו דורשים את הדברים האלה כמין חו
לגרוע בגללם את ערך ארץ ישראל וכבודה וקדו
בתוך שארית זכרון מימים עברו ונקודת הת
לעתיד לבוא, אך חפצנו להראות כמה שד
ורעועים הם דברי ע מ י ה א ר צ ו ת, המעמידים
היהדות אך על הארץ והקרקע, ונועצים אותה כ
בארץ ישראל, ורק בארץ ישראל.

אלה יתנו מגלת יוחסין להתפאר בה, ואומ
דיינו שהננו בניהם של אלה ואלה ויש לנו קל
פנים מיוחד; ואלה מבקשים אך ד' אמות קר
כל תורה כולה בעד ד' אמות קרקע!

אבל גם הגזע גם הקרקע לבדם לא היו נו
מעמד לאומתנו, כי גם גזע גם קרקעות גד
מקרקעותינו היו לעמים רבים וגדולים ממנו, וה
אשר הקימנו עד היום הזה היא רק התורה שנ
בהר סיני.

מאין באה הלאומית הקיצונה והדמיונות
ארות יתרון הגזע והמולדת? היא באה מ
למחנה ישראל.

על כן נשים עין חוצה; אחרי כן נתבונן
הדברים שבגו.

———

ב.

כאשר נציג לנגד עינינו את הדורות הראש
בדמות אנשים, ונשוה בנפשנו, כי הם עוברים לפ
כבני מרון, אז נראה חברה יפה ומעוררת צח
כי כל איש מבני החבורה הזאת ילעג על ה
חברו. הן על הרוב, הדבר אשר נחשב אתמול לא

...ור, בין משורר בחסד אלהים כביאליק ...עצמות היבשות כיוסף הלוי ומלקטים ...הל"ל?

מכתבי הבקרת של בר־קצין הם ...מטה מהבקרת.

על יתר המאמרים נעבור בשתיקה מאפס ...קום; אך בכלל נאמר, כי הפרדס, למרות כל ...סרונותיו, הוא ספר יפה וטוב, כי העומד ...רובה בו על הפרוץ והתבן לא יזיק להבר.

בן תמר.

מספורי הלבנה.

אחרי חצות ליל — מספרת הלבנה — הסיבותי את עיני הלאות מהעיר העליזה, המברקת בזהב ואבני שש ובהלונות נוטפים אור קפאון, אל אחת מבנותיה העניות, הטובעות ביון חמר.

מפתח אחר הבתים הכפופים יצא עֶלֶם יחף, לבוש בגדים מטולאים, ומבית שני רעוע יהושב לנפול, יצא עלם בן גילו; הנערים קרבו איש אל רעהו בלאט, ואני לא יכולתי עוד להבדיל ביניהם ולהכיר, מי מהם יצא מן הבית הראשון ומי מן הבית השני; שניהם דלים ורזים, עיני שניהם בוערות כגחלי רתמים בצללי הליל, ושניהם רועדים מקור, ואולי גם מרעב. שומעת אני את שיחתם בלחש:

— ההנך נכון?

— ואתה?

— כן!

— גם אני!

— הכבר אכלת?

— לא; אבי לא שב עוד ממלאכתו, ואתה?

— אבי חולה היום ואמי בוכיה...

— נלך?

— נרוץ — ונתחמם!

— יהי כן!

וישאו את רגליהם היחפות וירוצו העירה.

מדדה אני אחריהם, כי התאויתי לדעת לאן מגמת פניהם.

הילדים באו אל טבור העיר לרחוב בנוי לתלפיות.

— זה הוא בית דודי! אמר האחד בגאון, ויור באצבע כחושה על אחד ההיכלים.

— וזה בית דודי! הורה השני באצבע על היכל אחר ברום לב.

— אבל דודי הביא סוסה מֻעֲרָב לרכוב עליה.

— ולדודי עגלת צב רתומה לסוסים אבירים, דוהרים!

— לדודי גם נחלת שדה וכרם! —

— ולדודי שני כפרים!

— הנך שוטה! לדודי כלי בית מכסף וזהב טהור!

— כסיל אתה! כלי בית דודי מכתם אופיר!

— אבל אתה לא ראית את אשת דודי, ריח שמניה הטובים נשמע למרחקים!

— ולאשת דודי אבני שהם מסולאים בפז!

— דודי מצחק כל היום בקוביא!

— ובבית דודי בכל ערב וערב משתה שמנים!

כה התחרו הנערים וכל אחד מרים ומרים את קולו להשביח קול רעהו.

דמיתי כי עוד מעט יקראו למהלמות, אך אז רפתה שפת האחד.

— קר לי מאד, התאונן.

— ואני — אמר השני, וגם קולו נחלש — רעב מאד.

אחרי רגעי דממה אמר האחד אל משנהו:

— ואולי תלך אל דודך ותבקש ממנו...

— לא אוכל — נפל השני בדבריו — כי דוד אתמול צוה על השוער לבל יתנני לבא הביתה. ודודך?

— גם דודי צוה עלי כזאת!

ושני הילדים שבו על עקבם בדממה.

— מחר, אמר אחד מהם — נלך עוד הפעם העירה.

— טוב מאד.

— אני אתן לך אות בקראי כתרנגול.

— ואני — בקול החתול.

לא־אנדערסען.

ולו נקיר ונשתחוה ? ואותו נעלה על מרום השאלות הקשות והחמורות, העומדות ברום עולמנו ? ולמה איפוא לא יבין ראבניצקי כי, איזה סופר מכבד את עצמו יוכל להגיד באמת ובתמים לאמר: כלנו חובבי ציון, אך לא לכלנו קיבה מסגלת לעכל את המצוה־עשה להוריד ממון ישראל לטמיון, לא לכלנו עורף רך לבא ולהשתחות לפני הרבנים, לא לכלנו כף רגל עגל לבעוט בהשכלה, לא לכלנו נאה ויאה להתחבר עם בני הישיבה מאיישישאָק, למען הרבות בקולות ולפידים בזמן שאין עבודה תכליתית ומעשה נעשה במשטר וסדרים?

אבל לו נאבה לשמור את צעדי ה' ראבניצקי, עלינו לצלול אתו בתהום של תהו ובהו וגם זה איננו שוה בנזק הזמן... כבר הכרנו את חבתו לציון; את יעבי"ץ והמרכז הרוחני בירושלם יודעים אנחנו משכבר הימים, ואם כי לא נוכל להבין את היחס שבין ראבניצקי ויעב"ץ, כמו שלא נתפוש את הקשר שבין עם ספרותי והבית קדושה — נצא מחדר האופל...

אך לא! לא נוכל עוד. חפץ עוד ה' זלמן עפשטיין „לבאר רעיון חבת ציון", להפיץ אור בהיר על מחשכי לבבי! אולם לשוא קראתי את המאמר; גם ממנו לא יכולתי להציל דבר אמת על אדות ההבדל שבין הנקראים בשם חובבי ציון ואנשים פשוטים כמוני.

ה' עפשטיין מעיר בצדק כי גם לנו, עם ישראל, כמו לכל עם ועם, התכונה להשתדל לחיות חיים של מנוחה איש תחת גפנו ותחת תאנתו, על אדמת קנינו (בכסף או בחרב או — בערמה?)... ה' עפשטיין מתפלא מאד מדוע הדברים הנאמנים והברורים, שאינם מוטלים בספק בנוגע (למשל) להעם הצרפתי, כי איש לא יסתפק אף רגע, שטוב להצרפתי בהיות לו שפה ומולדת, ולא לחנם נכון הוא למות בשביל שתיהן, ואותן הדברים בעצמם, כעלות השאלה ע"ד עם ישראל, אינם ברורים ואינם נשמעים...

אבל לחנם טרח ויגע ה' ע
לענות על אשר לא נשאל. כי א
מסתפק שטוב היה לישראל בזמן ה
העמים במולדת ושפה, לשבת על
ולהיות בעל שפר חיה! ואם פונים
בשאלות אל הנקראים בשם חובבי
נשאל באופן הזה: המטרה טובה
היכול נוכל? ועל השאלה הזאת, ד
לחשבון ולישוב הדעת עונים לנו ב
בערב רב; בנוגע לשאלה הזאת דוחי
בקש של מרכז רוחני.

אבל יש עוד פנים אחרים להי
איזה המטרה קרובה ביותר: לכידו
ישראל או ההומאניזם האמתי? כי
ה' אחד העם, מרתו השחורה או
החולה, ישנם רבים ושלמים הבטוח
יעבור רוח בער ויפיל מעץ החיים את
הנובלים — את שאלות העמים, ה
והשבטים...

אמנם עד העת ההיא רע ומ
האוכל על שלחן זרים... אבל ה
שאלנו: איזה המטרה קרובה ביותר

מן המאמרים נפן אל הספורים
מקום נפליא מהם לטובה את הספו
הציורים של א. ז. ראבינאוויץ („בצל
ושל ר. ברײנען („שתי מיתות"). החפץ
עשירה עד להפליא יקרא „בימי הרע
„בימים ההם" למענדעלע מוכר ס
אבל המבקש איזה רעיון ישט מהם ו
מגנת נפש הוא לראות את הנשר
הזה יורד ומנקר באשפת הבטלנות וה
של מה בכך, לא לעזור ולא להועיל.
יודע מה היה עושה מענדעלע, לו גנ
בפעם אחת את הסוס והעגלה...

השירים „אל האגדה" ו„אל
המת" של ח. נ. ביאליק נקראים.
יען כי כתובים המה „בחסד אלהי
המשורר; נופל מהם השיר השלישי
הנוער". אך למה נדפסים „שירי" יו
ומה לרומן של יהל"ל בפרדס — לא
להבין. האמנם אך למען הכרל ב

. אבל גם במקום הזה נאמנו הדברים,
הפוסל במומו פוסל. כי אמנם אחד
ראבניצקי המטיל אבק לעור את עיני
. עד כה דמינו, שההבדל בין המוכתרים
חובבי ציון ולמחוסרי שם התאר הזה,
שבזמן ש„חובבי ציון" אומרים שכבר
עת לחננה, לרצות עפרה ולשוב שיבת
אומרים האחרים, חובבי ציון הקרים,
עוד ביכלתנו לבנות סוכת דוד ההרוסה,
ר את התוגר מן השורש ולהשיב אלינו
ארץ כנען. ועל כן חובתנו עתה:
מד את העם ולהחיש לעניו מפלט
מקום שנוכל להעמידו על הקרקע
קט ובטחה. אבל עכשיו שמכל צד וצד
רדם נשקף הרעיון המר, שלא בא עוד
להוציא את חבת ציון מן הכח אל
על, ששם מורידים אנחנו (או: הם!)
הכסף לטמיון, שאין לנו עוד אף מושב
מתוקן ולא פועלים הגונים ומוכשרים,
יו שכל חובבי ציון שבאדעססע, וה'
ניצקי (או אחד העם) בראשם, מעידים,
ינו ראשונה לתקן את העם על ידי
ות של השכלה ואינם בועטים בכף רגל
בההשכלה האירופית, עכשיו אינני
עוד במה נבדלתי, למשל, אני מה'
העם או ה' ראבניצקי, ובמה צדקתם
גדל ולההדר בחבת ציון, אשר תקנן גם
בי? אבל ה' ראבניצקי וכל דכוותיה לא
לשוב על עקבם, אחרי לכתם בעולם
הו, ומאחזים את עינינו „במרכז רוחני"
ן יעבץ?) בארץ ישראל... אבל, האמנם
טה ה' ראבניצקי להאמין, שיתכן מרכז
י מלאכותי הרחק ממרכז חיי העם?
בן שתהיה האבוקה — הוא העם —
ום אחד, והשלהבת — היא השכלת
— במקום אחר? ואם לא נשתטה
מעלה אבק הוא לעור את עיני העם!
ואם באמת צדקו דברי ראבניצקי,
המעשים [של חובבי ציון] לעמת הקולות
פידים [היוצאים מהמחנה ההוא] מעטים
ודלים, דקים מן הדקים!" אם באמת
למשמע אזנים רבתה התנועה

למעלה ראש, אבל למראה עינים נקרא בשבר לב: אוי לעינים שכך ראות!", אם באמת טרח בעל ה„שיבת ציון" לחנם להכשיר את החבה לציון על ידי תעודות רבנים תמימים, אם באמת „חזון מעציב הוא לראות ענית חובבי ציון בכמות, וכפל כפלים באיכות!" לפי „שהם אך מתיפחים וכח אין ללדת!" וכל כחם אך „להוריד כסף ישראל לטמיון", אם באמת „אך הכונה [לפעמים] רצויה ולא עצם הפעולות והמעשים, שכמעט תמיד אינם מתונים ומתוקנים כראוי ודרוש, ואינם מכוונים במשטר ישר אל התכלית הנרצה, ועוד שתחת מעשים נכרים, רצויים ומסודרים במערכה, רואות עינינו אך גדודים שונים ותנועות משונות, רק פרכום איברים מדולדלים להאי גיסא ולאידך גיסא, אך פעולות משתמשות בערבוביא ובמעשים חטופים, יוצאים דחופים, סחופים ומבוהלים באין מוקדם ומאוחר, באין דעת וגם — — חשבון!" ואם באמת ובתמים יאמר ה' ראבניצקי, כי לא ישרו בעיניו מעשה אלה „חובבי ציון", אשר לפי דעתם „אסור לכל אוהב עמו באמת להביט און ביעקב, ולראות איזה מגרעת בגוי קדוש ואנחנו חייבים אך להודות ולזמר וכו' ולקשור כתרים לראש כנסת ישראל", ואם עוד הוא מודה בלב שלם שהֶבֶל עשו אלה מחובבי ציון, אשר בעטו בההשכלה האירופית, ושקר בימין אלה „המדמים בנפשם התמימה, שחבת ציון מחייבת אותם להבזות את השכלת המאה הי"ט ולתת ספר כריתות להשכלת אירופא, וכו' וכו' — אם כל זה אמת וצדק, למה עוד נקוד ונשתחוה לעבודה הזרה הזאת? העץ נכרת מיער הדמיונות... את חציו אכלה אש הקנאה ועל גחליו יאפו הסרטנים את בצק הלאומית האפלה לצבות בטן העם, רבו של החצי השני נכרת במעצד הבקרת שביד אחד העם, ראבניצקי ודומיהם, שהם ישנים בעין אחת וערים בעין אחת, ונותר אוד קטן מוצל ממעצד ואש, אשר לא יצלח למלאכה, כי אם להזיה של נקודה רוחנית

מבלי הסתכל במה שיש בו! החור ביה אחד העם מההוא? אפונה מאד; כבר נוכחתי לדעת, כי הפכים שונים במוח אחד יוכלו לחיות ימים רבים בשלות השקט. אבל, חסד של אמת יעשה אתנו ה׳ אחד העם, אם יאבה בפרדס השלישי, במכתבו השלישי אל המו״ל, להפיץ אור בהיר על הזהות החביבה מנקודת הראות של סופר של עם־ספרות ולא עם־ספר.

חפץ אני שיתבררו ויתלבנו הדברים במכתב להמו״ל ולא בה„פרורים״, יען כי אחד־העם היא חכם לכ ש י רַ צֶ ה מכתבים המו״ל ולשונו תתנהג בכבדות, כמשוחה בזפת של פילוסופיא עמוקה אשכנזית, בפרוריו, ועל כן פרוריו הם כחצין לשיני השכל הישר. אחד האדם אינו מעייל פילא בקיפא דמחטא; נהפוך הוא, מעייל הוא מחט שכלי קטן ודק בגוית הפיל של להג הרבה, ולא נודע כי בא אל קרבו. ואם נחפשנו באבוקת הבקרת — נמצאנו ברוב עמל וטורח וכבר העלה חלודה, ואין „כל העסק״ שוה בנזק הזמן. בזה הצטיינו הפרורים בהפרדס הראשון, ולא טובים מהם הפרורים בחלק השני. בסימן וי״ו —למשל— בא אחד העם לידי החלטה, שיתכן מאד, אשר תכסה אהבת האדם את כל העולם כמים לים מכסים, ההומאניזם ישלוט בכל קצוי ארץ ויקיף גם את הלבנים, גם את השחורים גם את האמוצים, ואז הלא תחדלנה, בלי ספק, גם מלחמות העמים, גם קנאת הדתות, גם ריב לאומים וממשלות על אדות הגבולים והסגת הגבול, ואז תרוץ אורח־ההשכלה כל האנושית כלה בשורה אחת... אבל — גם אז יצא ישראל מן הכלל, והוא יהיה העם האחד, אשר ההומאניזם לא יסתירנו בצל כנפיו, ויהי עשוק ורצוץ עד ימות המשיח. ואת משפטו זה, אשר שרשו בלי ספק במרה שחורה טבעית או בקבה חולה, יתמוך אחד העם על מלתא דבדיחותא של „טענה ישנה״, ובשביל הטענה הזאת יטריח המוני מלין לצאת מן אוצר השרשים לשפת עבר וארם, ולהתגודד בלי סדר ומשטר

על „יז: דפים שלמים מהפרדס... ו
עור את מוחו להוציא משם נ צ ו ין ולע
ממנו ברק מרעי בשביל מאמר ההפלג
באופן שונה מזה נכתבים מאמרי
המו״ל ראבניצקי. שפתו קלה ומוב
ונוכל לקראו בחפזון ולחדור בסקירה א
עד תוכו, והתוך הזה מלא משלים ודמיונ
שאין להם כל קשר עם ההגיון ויחס
השכל הישר.

אם „אי אפשר להכחיש בדברים ר
התדמות כלל העם לאדם פרטי״
— בלשון בני אדם — אם דומה היא התכ
בדברים רבים לאיש פרטי) יצא מזה
לפי ענית דעתו של ה׳ ראבניצקי —המשפ
שכמו שהאדם הפרטי חייב לבריאתו בשֵׁ
שהיא סם חיים לו, ועל כן „אחר ש
היום ישכב לנוח בחיק המלאך המוב
כן גם העם מחויב לישן. וזהו התוכ
הראשונה; השניה תבא מאליה ותלמד
שכמו שהשנה ערבה מתוקה וקלה להא
הבריא וגם חלומותיו טובים ונעימים,
גם העם הבריא והישן חולם חלומות נעימ

כשאני לעצמי, אם אוכל להאר
אף רגע עם בריא „שוכב בחיק המל
הטוב״, אז אראה את חלומותיו בצ
ראבניצקים וכל דכוותיה...

אבל יפה הוא בעל החלומו
בהתמרמרו על איזה סופר, בלי הז
(בלתי ספק מרוח נבורה) את שמו. הס
ההוא שאל פעם אחת: „אטו כולי עלמ
לאו חובבי ציון נינהו?״. הסופר הזה ה
לשטתו שטת השלום והדממ
שהיא נעלה בכל זאת על שטת הש
ההכרחית של ה׳ ראבניצקי, ועל כן התמ
מאד על הגדולה, שלקחו חובבי
לעצמם, בהבדלם מתוך הקהל בתור חב
מיוחדת, הנדגלת בשם אהבת ציון, ב
שכל העם כלו (להוציא את המועט, א
לספרו די ביד אחת) חובב ציון הוא.
ראבניצקי בא לידי כעס ואומר, כי הס
הזה הוא טועה נלהב (?) או מתעה, הד
לזרוק אבק בעיני התמימים, המאמינים

אלי בצהלות פנים — הוא חוזר על רגלי אומר בשם עצמו.

— אבל — הוסיף הצדיק ברוגז קל — בשם שהוא לא נכנס לתוך הנגון שלי, כן לא אכנס אני אל התורה שלו!

הרגשתי שנתקעה מאכלת חרדה בבטני.

— רבי — שאלתי בלחש — איזה שורש הוא?

— הוא תלמידו של הגאון מווילנא, ענני.

ואני נדמיתי כהלום רעם.

אז אמר אלי הצדיק:

— „לך וצו לתת י"ש להאכרים ומספוא להסוסים"...

ועד היום הזה אינני יודע את סוד הדברים הללו.

היתום מנעמירָאוו.

בקרת ספרים.

הפרדס.

אסף ספרותי, הוצאת י"ח ראבניצקי. ספר שני. אדעססא תרנ"ד.

להפרדס צורת השכלה, וגם תוכו הוא כמעט כברו, כי יושבים שם ודורשים — המו"ל, אחד העם, זלמן עפשטיין... שהם הנאורים בחובבי ציון, השקועים בראשם ורבם בסוכת דוד הנופלת, אבל כפות רגליהן טבועות עוד בההשכלה האירופית. ולא יפלא אמנם אם תוכו של הפרדס הוא אך „כמעט" כברו, לפי שכל מה שיש בו מן ההגיון, שרשו אך בהרגלים ולא בהראש והמוח.

מן המאמרים נפליא את מכתב „אחד־העם" אל המו"ל, המתוכח עם אחד מחובבי ציון „המפורסמים". לפי דברי אחד העם, חושב המצוין או המפורסם ההוא את כל הספרות לדבר שאין בו ממש, לקליפת השום. „זה אלפים שנה — כתב המצוין לאחד העם — הננו עם ספרותי ובכל זאת — או בעבור זאת! — באנו למה שבאנו". בעיני המפורסם הקנאי ההוא „כל עבודה רוחנית, שאין לה יחס ישר להעבודה המעשית בארץ ישראל", היא דבר של מה בכך, שאינו שוה בבזבוז הכחות. אמנם — מעיד המצוין — „נאבד כסף וילך לטמיון (בא"י), אבל עבודה יש כאן, ובמקום עבודה שם חיים"... אחד העם איננו מודה לו, ואם כי לא הרשה לעצמו לשאול את פי המצוין: מי נתן לו הצדקה להניח כסף העם על קרן הצבי, לבזבז פרוטות יתומים ואלמנות, להוריד לטמיון את אגורת האביון והדל? הלא צדקו מאד דברי אחד העם, בהעירו, שלא „עם־ספרותי" כדברי המצוין, כי אם „עם הספר" אנחנו, כאשר קרא לנו מחמד בלעג מר. וההבדל — אומר אחד העם — גדול הוא מאד.

בשם עם ספרותי נוכל לקרא להעם, שיש לו ספרות, שהוא בעל הספרות; שספרותו, על כן, כתולדת עם חי, חיה גם היא והולכת ומשתלמת לטובתו ולהנאתו של העם. אז הספרות היא לבוש הלאום, הגדל עמו תמיד. לא כן „עם הספר", שהוא עבד הספר, עבד נרצע לספר מת... העם הזה לא יקדים את ספרותו, אך יאַחר את חייו למען יהיו שוים עם הספר! ועל כן לא יוכל להתקדם גם העם, כי פרחה נשמתו מתוכו ונכנסה כלה בהספר המת. העם ההוא לא יתפתח, כי לבושו—הספרות איננו גדל עמו ונהפך לו למטה סרומית; העם הזה משולל הבקרת! ולא זו בלבד — אלא שאבד גם את משפט ההסכמה, וכמו שחוצפא יתרה להעבד להסכים לדברי רבו, כי עליו אך לעשות ולמלאות אחרי צו, כן אסור גם לנו להגיד: „אי אפשי בבשר חזיר!" ולמען מצא חן בעיני הספר עלינו לאמר: „מתוק לחכי החזיר, אך נאסר עלי ולא אטעמנו"!

אם ירדתי לסוף דעתו של אחד העם, למרות לשונו הכבדה, אז לא אבין את תורת החבית, אשר למד אותנו בפרדס הראשון, במכתבו הראשון אל המו"ל. כי הלא אמנם עם־הספר, הוא העם המקדיש את החבית,

הרבורים - והרקוד והנגון נמשכו עוד.

סוף דבר! אין תענוג ואין בטול הנפש.

כי אך האדמו"ר ידע את התנועות הפיוחדות לכל אבר ואבר מן הגוף והיה יכול להקביל אותם לכל הברות הנגון; והיה ידע איזה קול נגינה יכול להצטמצם באיזה דבר־קל, ושלאיזו הברה הקל נצרך אותו הקול־נגינה, ואיזה התנועה של אותו האבר.

אך נחזור לעניננו.

* * * *

וכך היה עומד רבינו במרכז, ומנגן ומתחיל לרקד.

והרקוד היה מכוון להנגון באותו הכח ובאותה המתיקות, ואנחנו חונים עליו עגול בתוך עגול ושומעים ורואים את הקולות והרקודים, ונשפעו עלינו הנגון והרקוד, והתחלנו כלנו לזמר ולרקד, וגם הכלי־זמר זרקו את כליהם והתחילו לזמר ולרקד, ואני זכיתי לזמר ולרקד פנים אל פנים עם האדמו"ר.

אך החתן שלנו עמד מרחוק ולא נמשך אחרי הנגון.

— רבי! צעקתי אליו, גם הם מנגנים, והוא אינו מנגן!

— אל תירא, ענה לי, בטוח אני במזל בתי תחי'!

ואנכי אמרתי בלבי: רבונו של עולם, איתן הכלי־זמר, העבריינים, נמשכו ונכנסו לפני ולפנים לתוך הנגון, והוא, החתן בעצמו, בר אוריין ובן קדושים, לא בא ולא נמשך אחרי כל העולם כלו. —

והתעטף עלי נפשי, ורגלי עמדו מלרקד, ושכחתי את הנגון ומשברות הלב וכהנענועים על פיינאלע תחי', עיני זולגות דמעות, והייתי חפץ לצאת מן העגול ולהפויש את החתן ולקרעו כדג. אבל הרבי אחז בערפי וילחש באזני:

— אל תירא, בשעת הסעודה הוא יאמר תורה מהרקוד שלי.

וכך היה.

* * * *

את התורה בעצמה, שאמר החתן, אינ זוכר עוד. ידוע לכם, שאני אינני מופ בנגלה, והאדמו"ר אמר עלי: שומר פתאי ה', וזה כל תפארתי. אבל שמעתי, שאמ איזה ענין גדול באיזה סוגיא עמוקה. כ המסובין, שהיו ביניהם גם למדנים גדולי ונפלאים, נמשכו אחרי החצוניות של התורו והבינו אותה, והתפלאו עליה, והשתוממו והדיין המופלג מק"ק קאוועל אמר, שהרא חריפות שאין למעלה הימנה, אבל אני שזכיתי לגלוי דעת הצדיק, שתהיה התורו מהרקוד שלו, לא נמשכתי אחר החצוניות כי אם אחרי התמצית, והרגשתי בלבבי א הרקוד של הצדיק, שהיה בהחלוק כאופ בתוך האופן.

ומה שאירע להצדיק אירע להחתן

החתן ישב בראש השלחן וכל העולם היו מסובין, אך במשוך החלוק, נמשך כל העולם אחרי החתן, וקם כל העולם ע רגליו לעמוד עליו, והיה הוא להמרכז והעולם חונה עליו עגול בתוך עגול.

וגם על פני החתן שרתה השכינה.

מזיו התורה נאצל עליו הוד צדיקים ומנגה נגדו נמלא זיו כל „פני העולם" על שפתי החתן תלויות כל העינים, שנמשכו ממש כאבק של ברזל אל האבן השאפת

והעולם התמלא תענוג, ונדמה, ל שהחתן שלנו הוא מכשף גדול, ואוחז את כל העולם בציצית ראשו ומושך אותם אחרי ובחזקה מן הבית אל החוץ, מהחוץ אל היער, מן היער למדבריות; שם יעלה הרים ירד בקעות, יגביה אל ככבים ויטבע במצלות הים או ירוץ אתם כברק בהאויר...

והכל כאשר לכל, כל התנועות שעשה רבינו ברגליו עשה החתן בידיו!

וגם אחריו נמשך כל העולם, והחלוק היה לוכוח, וירב הרעש והשאון, וההמולה כמו שהיה אצל הרקוד.

אבל האדמו"ר נשאר על מקומו ואנ עומד עליו כדרכי.

— הראית את הגנב הזה — אמר

העליונים, בשעה שעלה רבינו לרקוד הכלה.

לו היו באותה שעה ובאותו מעמד, כל חסרי אמנה שבעולם, כל המתלוצצים והמלעיגים, וראו את התענוג הנפלא, את הקדושה הנוראה, את הזיו והאצילות, מובטח אני שהיו חוזרין בתשובה שלמה שהיו מלחכין עפר רגלי הצדיק, ולא היה פוצה פה על ההתנהגות שלו ודובר עתק על בתו פייגאלע תחי'.

רקודו של רבינו היה תמיד אחד מששים מגן עדן, אבל באותה שעה, היה בלי ספק שליש ואולי גם המחצה.

בצאתו למחול זרחה עליו השכינה שבעתים, והיה קלסתר פניו דומה לחמה. עיניו הקדושות התלהבו והתלקחו, ולו פרחו יונים באויר היו נשרפות מיד.

כאשר בא, מדדד מעדנות, לאמצע החדר, נתן באצבעו אות להכלי־זמר לשתוק והוא בעצמו התחיל את הנגון שלו בחשאי, במתיקות, ובנעימות של אין סוף!

נדמו המנגנים, שבתו כלי שיר, הרעש קם לדממה. „כל העולם כלו" נמשך אחר דקות הענין, אחרי הרוחניות של הנגון. אף שהיינו, כנהוג על חתונות, זה בכה וזה בכה, נפנינו כלנו ברגע אחד ופנינו אל האמצע, אל המרכז ששם עמדו רגליו הקדושות, והרגשנו באותו הרגע, איך שהנגון הרוחני מתפשט בכל אברינו וחודר אל לבותינו ומוחותינו, ואנחנו מתמלאים ערבות דבש ונופת צופים.

ובמשוך הנגון היה עולה ומתחזק, ורד ומתמלא מתיקות ביותר; ומתרוציץ הנה והנה רצוא ושוב — ומתרבה בזיו ונגה נחצחות מן האור הנגנז...

ובתוך שלמות הנגון היו גם קולות פסקים, שהיו רצים מפיו הקדוש כחצים ביד גבור; והרגשנו תיכף ומיד שאותן הקולות הם השמשים, ששולח הקדוש לבשר לכל באי עולם, שתהי חופת פייגאלע למז"ט ובשעה מוצלחת, וקורא את העולם כלו, לשוש אתו משוש.

וכן היה! שגם רבינו ז"ל הודה אח"כ, ששלח אותן הרצים לבשר לכל באי עולם, לכל החיות והעשבים, להימים והנהרות והאגמים, ולשמים וארץ, גיהנם וג"ע, ולכל הפמליא של מעלה, ובקש אותם על החתונה...

ותיכף ומיד הרגשנו, שהתגבר החום כפל כפלים, כאלו נתוספו עלינו כפלים כיוצאי מצרים. וכאשר ראה רבינו שנתאספו כל הקרואים, שב לשלמות הנגון והתחיל לשיר בחתוך־הדבור.

והדבורים הללו היו משולבים ומשוזרים בהנגון, ונדמו לענין מעור אחד ובאותו הרגע התחיל גם הרקוד...

אשרי עין שראתה זאת!

ידוע לכל באי עולם, כי אחרי פטירת אדמו"ר מנעמיראוו, וקרה מה שקרה עם חתנו, נסעתי לקדושים אשר בארץ ולא יכולתי למצא את שאהבה נפשי. ראיתי גדולים ונוראים, ראיתי פועלים ומתקנים ובעלי נסים, אך ש מ ח ה לא ראיתי.

רובם ככלם הם עובדים את הקב"ה מתוך עצבות ושבירת הלב, והמעט מהם, שנתעלה למדרגת העבודה מאהבה ומשמחה, לא באו לשלמות הנגון, חתוך הדבור והרקוד.

הנגונים שלהם הם משוללי הערבות והמתיקות, והרקוד אינו רקוד מכל וכל. עיני בשר ודם ראות את תנועות הרגלים הכבדות, שאינן יכולות להתעקר מהאדמה. והידים אינן זריזות ונמהרות, ועושות יחד עם כל האברים את מלאכתם בעצלות. והדבורים היוצאים מן הפה הם דבורים קרים, גנוחים ובודדים, ואינם מצטרפין זה לזה: הנגון אומר דבר אחד, הרקוד דבר אחר והדבור דבר שלישי. לכל אחד ואחד משמעות בפני עצמו ואינם עולים בקנה אחד לא עם הנגון ולא עם הרקוד, והכל נתהוה קרעים, קרעים, שאינן מהאחין כל עיקר.

פעם יוצא הנגון כדופן מן הרקוד, פעם לרקוד סרח עודף על הנגון, ופעם כלו

ואח־ריהן המשכנה אמות בוכות ומיללות, ומספקות כפים....

באחר הארונות נשאת גם גופת חיה'לע'...

אז לא קם עוד רוח בשרה, כחותיה תמו, לבה הגה יתהי כנדהמת... לא הצליחה עוד לבקש ולמצוא עבודה... והפשוט יד לכל עובר...

— חיה לקחה אתה גם את נשמתה — אמרו השכנות בצדק.

שלמה גראסגליק.

משנת חסידים.

פרק א.

ידוע לכל באי עולם, כי האדמו"ר מנעמירואוו היה עובד את השם מתוך שמחה. ואשרי עין שזכתה לראות את ההתלהבות, את אותה השמחה, שהיתה נובעת ממנו כמים ממקור חיים, ונמשכה אלינו, ונשפעה, והתדבקה בנו, ושכחנו את כל הצרות שבעולם, את כל הפגעים והרשעות...

ישנם צדיקים, שזוכין לשמחה אך בשבתות וימים טובים, ולהצדיק מוואָנוואָליץ היה אך נצוץ אחד של שמחה במוצאי יום הכפורים... אבל רבינו ז"ל זכה לקדושת חגים ומועדים בכל ימות השנה ועד יום פטירתו היה מלא שמחה, זמר ורקוד.

— מגלה אני לכם — היה אומר ברוח קדשו — שכל העולם כלו אינו אלא זמר לרקיד לפני הקב"ה... כל העולם כלו זמר והתורה כלה זמר. והכל משוררים, הכל מזמרים; כל אות ואות מן התורה הקדושה היא קול נגינה, וכל נשמה שבגוף היא קול נגינה... וכל נשמה ונשמה שבגוף היא אות אחת מן התורה...

וכשם שישנם קולי קולות של נגינה, כך ישנם כלים מכלים שונים לפרוט עליהם את הנגון, וכל קול נגינה מקביל לכלי נגינה מיוחד, ויוצא ממנו כצאת הנשמה מן הגוף... וכל אדם ואדם אינו מזמר אך הברה אחת מן הנגון והוא מת, וו
שהוא עושה בעולם הזה קודם הפטירו
נגוח ודברים בעלמא...

ומכל ההברות, היוצאות מן ה
יצטרף כל הנגון, שהוא הזמר להקב"ה

אבל הצדיק, שהוא המנצח על
(קאפעל-מייסטער בלע"ז), יודע הוא
הנגון כלו או חלק גדול ממנו וע"כ
זוכה לשמחה תמידית.

— הלמדנים בנגלה — היה
רבינו — הן כאותן בעלי המלאכות,
יודעים לתקן את הכלים לזמר, וגם לע
כלים חדשים, אבל הם אינם יודעים
הזמר בעצמו ואינם יכולים לפרוט על
שהוא מעשה ידיהם.

אבל הצדיק הנסתר הוא יודע
הנגון, אע"פ שאינו יודע לפעמים איך
את הכלי ואינו בקי בתורה.

— הלמדנים — היה אומר —
הלבוש ואנחנו האדם, ובלשונו ממש:
מיר זעננען מענשען"; הלמדנים הם
ואנחנו הנשמה! הלמדנים הם התורה וא
סודות התורה"...

אשרי האזנים שזכו לשמוע
מפיו הקדוש. —

ואשרי עין שזכתה לראות את ע
מתוך שמחה! אבל הכל כקליפת
כנגד השמחה שהיתה על חתונת בתו ת
מי שלא היה על חתונת בתו
פייגא תחי' לא ראה שמחה מימיו.

אז שרתה רוח הקדש, רוח
צחצחות על כל הנאספים, למגדול
קטן; מאיש ועד אשה, עד הרקחות והטב
ושלא להוציא מן הכלל את האברים, שד
אותנו בעגלותיהם אל מקום החתונה.
ז"ל אמר, שהוא מעלה אותם תיכף
למדרגת חסידי אומות העולם, ואתם יו
שהוא היה עומד בדבורו תמיד.

הזקן ר' צץ אמר לי, שלא
שמחה כזאת משתת ימי בראשית,
משער את הרעש, שנתהוה בעו

וניסה אין אגורה אחת לעשות איזה מסחר, לא אבדה בעניה, כי אחוזה בכל עבודה, אשר אֻנתה לידה, תפרה כתנות וחריטים, שמרה יולדות ותהפוך משכבן בחלין; ולא התה ולא שבה מפני כל עמל וטרח!

בבקר בבקר היא יוצאת את הבית בחפזון, ועפה היא כחץ מקשת בחוצות ורחובות לבקש עבודה. ולא תנוח ולא תשקוט עד אשר חפצה יעלה בידה, ואז תשוה תליה כאילות לשוב הביתה — אל בתה!

ומה מאֻשרה היא בעלותה על הקומה השלישית, בשמעה עוד מאחורי הדלת את קול חיה׳לע כצלצול הפעמון. ואחרי כן, בבואה הביתה, בהושיט לה הילדה את כפותיה הקטנות ותשחק בקולה הערב, או האכל בתאות נפש את המטעמים אשר הביאה לה — אז שכחה האם את כל צרותיה, ואך השקיטה הילדה את רעבונה, פושטת האם באהבה ובחבה את בגדיה, תשכיבנה במטה, תכם בנשיקות אין ספורות את ידיה ואת רגליה, ואת פיה, עד אשר תישן הנערה, עיפה מנשיקות וצחוק...

במשך הלילה, אם אך תתעורר הילדה, תקץ האם, ותעלה את הנר לראות ולהתבונן אל „אֻשרה", אם לא יחסר לה דבר; בבקר תחכה בכליון עינים עד אשר תפקח הילדה את עיניה השחורות והמחוכמות. אז תחל הקטנה להשתובב, לשמוח, לעלוץ, ואמה תלבישנה ותטו לה אוכיל, ובלב מלא נחת וגיל תעזוב שרה אחרי כן את ביתה, לרוץ ברחוב לבקש ולמצוא עבודה.

כה עברו שנים אחדות; חיה׳לע גדלה ותתפתח כשושנה נחמדה; אמה כבר החלה לחשוב מחשבות, לשלוח את הבת לבית הספר; ללמדה כתב ולשון למען תשכיל והחרץ... ומה נעמו החלומות אשר חלמה על דבר הימים הבאים... חיה׳לע תיף ותחכם בכל בנות העשירים, תהיה לנערה „כבודה", לעלמה נאוה, מלאתי חן ומשכלת... ואחרי כן... ואחרי כן... אחרי כן יבואו השדכנים.....

* *
*

אך פתאם פרצה מחלת הדיפטעריט ברחוב. בכל יום ויום נראו ארונות קטנים, נשאים בידי המתעסקים הלבושים שחורים,

---

תטובה לקחה את כל לבבי... ובסתר לבבי ייטתי אז שלום לבוני ציון בעזרת הרבנים... תה לא אירא רע, צללי חשך של ערים נדחות, רות אדומות; זקנים ממרים וכל כיוצא בהן לא תידוני עוד... רבינו זה, רבינו הישיש יעמוד ראש!

— אי־סבלנות — עוד נעות שפתי הזקן — יטב אמרת... חיה טורפת היא... חיה נוראה... כל בכתבי קדשנו קדמה הרפואה להמכה... כל ערוך מאתמול! מקרא מלא — „אם אלהים א ירב לו" „ילך כל איש בשם אלהיו".

אך — עוד שפתי הזקן נעות והחדרה פרצו לות ברעש ושאון; אנשים, נשים וטף, בעלי תים ותיטים מלאו את החדר וכלם צועקים, עשים, מכים בשלחן, בקירות, מבלי יכולתי הבין איזה מלה.

אך לאט, לאט תרגלתי להוציא את התוך הדברים מן השאון, ולהבין את סבת הרעש: „אהרן בן משה החייט — השקץ הגדול — מת — כן יאבדו — וקרוביו הרשעים — תהי אחריתם כסוהו! — חפצים לקברו בציצית של תכלת!

והרב הישיש התנשא פתאם כלביא!

— היה לא תהיה! קרא בקול עוז — היה לא תהיה! „לא תתגודדו!", קרעו ממנו את התכלת! או קברוהו מחוץ לגדר...

התבוננתי בפני הרב והנה נהפך לגבור עריץ, לפרס ארך האֵבר ורַב הכח... בעיניו אש קנאה צרבת, ימינו נטויה להשמיד, להרוג ולאבד... ומתחת לה„יארמולקע" שלו נפזרו שערות פאותיו כנחשים לבגים...

— „טארקוועמאדא!" קראתי בשאט נפש ואנס החוצה. —

לְצִפֹּר.

והשיעיל הקפתו ולא הרפה ממנו.

צרות לב שרה שככו מעט, אך בהולידה עוד הפעם בת, ובבר נמלאה לה שנה תמימה, אשר לא הוציאו כל ילדיה הראשונים. בעצת אחד הקדישים קראה לבתה בשם „חיה" לסגולה לחיים ואורך ימים; גם אמנם התקיה שחקה לפניה, כי תקים עצת הקדוש, והבטחתו לא תשאר מעל, יען כי היתה חיה'לע ילדה בריאה. מבנה גוה איתן ותוית פניה מעידה, כי נכונים לה חיים ארוכים.

ותגדל הילדה ותיף; עיניה השחורות כעורב נחמדו למראה, את ראשה כסו שערות זהב כגלה כותרת, וכל יציריה מלאו חן ונעם. והיא מחבת לב ישמחה, לא תניח ולא תשקוט אף רגע, כל בדיה מלאים תנועות חיים.

ותהי חיה למשיב נפש אמה, ותנחמנה מיגונה הקודר.

ומרוב נחת שכחה האם עולם ומלואה ותשם כל מעיניה אך בבתה, בחמדתה ונחמתה בחייה; שכורה מעונג, לא התבוננה ולא שמה לב אל בעלה, המתהלך כצל והמתענה תחת יד השיעיל, המגבר חילים מיום ליום, לדכאהו ולהרים מוסרות גיו; אמנם שאלו ברופאים, סמי מרפא נבלעו לכביר, אך על לבה לא עלה כי עוד הפעם מתגנב אליהם המות.

ובעלה מת עליה לפתע פתאם בלי משים, בימים אשר צמחו שיני חיה... האחרונות ושמחת אמה עלתה עד מ... קצה!

אמנם צמחו כל שיני חיה'לע, ... מת תלעסנה השינים?

אולם בפעם ההיא מהרה שרה לק... באהבה את גזר דינה. רבות אמנם ילל... ותמרר בבכי, אבל לא במדה, אשר בכת... ותיליל באבדן ילדיה.

עתה רגעיה ספורים, כי עליה לכלכ... את הבית, ועוד זאת, כי גם בהמלא לב... יגון קודר ובהפתח מקור עיניה, נגשה אלי... חיה'לע, אשר לא הבינה את אסונה, ותחב... בידיה הרכות את צוארה, ותשק לה בשפתי... הנעימות, ותתן את קולה בצחוק תום ונחו... ואז נאלצה גם שרה לשכוח כמעט ק... את קשי יומה, ומעיני עיניה נסגרו.

שכנותיה נדו לה מאד, כי לא האמי... אשר תעצור האלמנה כח לשאת את שבר... הגדול כים, בהיותה עזובה וגלמודה בי... עוזר ותומך. מי ידאג לה? במה תכלכ... את נפשה ונפש הילדה אשר בחיקה?

אך האם הבליגה על יגונה, מחת... דמעותיה והחל לחשוב מחשבות על דב... מחיתה ומחית בתה; ואף כי ידיה ריקו...

— בלי ספק!

פתאם נראה ברק תקוה בעיני הרב:

— אם כן, הלא נוכל להראות להם! לפתוח את העשרים וארבע! הלא מקרא מלא הוא: „ילך כל איש בשם אלהיו"... „אם אלהים הוא ירב לו"?!...

לא מצאתי מענה בפי והרב מוסיף:

— והי אשר דברתי... שם יהודים־אשכנזים!

שפתיו התעקמו כבוז וקלסה:

— הם מתבוששים לקחת אתם את העשרים וארבע!

לא הבינותי: לאן?

— לו הייתי שם — הוסיף בחילם — לו הייתי שם, ואז ידעתי את שפת הארץ, כי אז שמתי נפשי בכפי, את העשרים וארבע תחת זרועי... ומבלי הגד להקהל דבר או חצי דבר, הלכ... בחשאי אל בית הועד של הנבחרים — הלא כן נקר... הבית? כן?

נענעתי לו בראשי.

— וקרבתי — מוסיף הרב — אל השל... והוצאתי את העשרים וארבע, ופתחתיו והראי... להם, וביחוד — לביסמארק בעצמו את אותו הכתו...

אדם קל של נצחון נראה על פני הרב.

— ומה? היכחש? הלא הוא מאמין בכת... הקדש! הלא מקרא מפורש הוא! בפירוש נאמ... „ילך כל איש בשם אלהיו!".

לא צחקתי לדברי הרב...

נהפוך הוא, תמימות היונה הפיר...

בקצור נמרץ, ויור עלי בטבעת הכליף —
ואת הכנור תנו לשגל הכליף!
ומאז הנני בבית המשוגעים. —

לָצְפֹּר.

הָאֵם.

(ציור)

בעלה היה משרת באחת החנויות בשכר שמונה רובל לשבוע, אשר לא הספיקו די צרך הבית, וע"ב במותו נשארה האלמנה בעירום וחוסר כל. כל „עשרה" היתה הילדה הקטנה, הצעירה בכל ששת צאצאיה, אשר היו לה, ואשר נולדו אך למען השמיע קול צעקה, להוכח במחלה, ולמות, ולהותיר את אמם בלב נפצע בעינים זולגות בלי הפוגות.

— ה' נתן וה' לקח! — נחמו אותה השכנות בכל פעם אחרי עלות המות בחלונה — בעל הרחמים לא יסלף משפט, ומי יודע מה הגיע לעולליך אלו, כמה צרות צרורות היו סובלים בעולם הזה, לו נשארו בחיים... ועתה מה יבצר מהם, בהתענגם על רב טוב בעולם הבא, בצל שדי?...

ושרה שומעת את התנחומות, וגם בלעדיהן היא יודעת, כי עליה לקבל את גזר הדין באהבה, גם היא מובטחת במועל אמונתה, כי נשמות ילדיה הטהורות מסתופפות עתה בגן העדן, בצל שדי, ובכל זאת לא משלה ברוחה לעצור באנחותיה. ואך עלה זכרון המתים על לבה, לא יכלה תת פוגה לבת עינה. ומתי לא עלה זכרונם לפניה? השכחה אותם אף רגע?

אולי חטאה בזה לה', אולי לעון יחשב לה אשר התמרמרה על גורלה המר והנמהר, אולם מה יכלה עשות אשה קשת־רות כמוה, אם בכל עת אשר ראתה אחת האמות משעשעת ילד על ברכיה נצב לפניה אסונה כמו חי כמו חרון, ואז נקרע סגור לבבה ומקור עיניה נפתח!

ורבות הן האמות ורבים הילדים בחצר. להרצען בת ולה פני חנה, אשר נקטפה בלא עתה; לולא נבל חיים'ל כעלה נדף, כי אז „החל עתה חומש" וגם בביתם היתה אורה ושמחה; לבת ירוחם התופר מקלעת שער כאשר היתה לנעמה...

יוסף, בעל שרה, לא כרע ולא רבץ תחת נטל צרותיו בשכלו את בניו, כי הלא כאיש גבורתו, אף גם עתותיו לא היו בידו לקונן ולייליל מר כאשתו, כי בביתו ישב אך מעט, ובחנות אדוניו נטל עליו לשום לבו אל המסחר, לקחת דברים עם הקונים; ואף גם זאת, כי עליו היה לדאוג מעט גם לעצמו ובשרו, כי מחלה באה נפשו,

---

„אם יד ביסמארק באמצע, הלא נהיה כצאן טבחה!"

נחמתי אותו, כי גם ביסמארק הוא בן חלוף; כי חיי העם ארוכים הם מחיי איש פרטי; ואם גם הוא התל, שכל ארץ אשכנז פונת אליו, אם גם הוא רוח החיה בכל האופנים, היד החזקה האחת הארוכה המגיעה עד קצות המדינה — הלא בכל זאת אך בן חלוף הוא!

אבל הרב לא אבה הנחם.

— רע ומר מאד, רע ומר! התאונן.

— אמנם עת צרה היא ליעקב — החילותי עוד הפעם.

— אבל — קרא הרב בחגרו שארית כחו — אבל מה הם מבקשים מאתנו? מה עול מצאו בנו? מדוע יתגוללו עלינו? מדוע גבאשנו פתאם בעיני עם הארץ? הלא „בני אב אחד אנחנו"!

— אי־הסבלנות!

— אי־הסבלנות! ומדוע? שלמה? לאיזה צורך?

— אי־הסבלנות — עניתי להרב — היא חיה טורפת, חיה רעה ונוראה... זה לא כביר השמיעו על מיתתה וקבורתה. הקנאים הספידו אותה כהלכה והטובים שבחסידי אומות העולם אמרו: „ברוך שפטרנו"... אבל החיה הרעה לא מתה, לא נפלה, כי אם נחבאה בסתר לב ההמון...

ועתה בא המכשף ביסמארק ויעוררנה.

— אבל למה? לאיזה צורך?

— חפץ ביסמארק להביא את כל העולם האשכנזי תחת כנפי שכינה אחת!

— מאמינים המה? מאמינים? השתומם הרב. נוצרים המה ומאמינים בכתבי הקדש?

— אני ? השתוממתי למשמע אזני.

— אתה עם כנורך!

ויתן צו:

— העדים!

ויבאו —

שכני גגש אל שלחן הכדי ויקוד וישתחוה, ויענה בי:

— אדוני, הכדי, הד קול המושל! ראשונה יצאתי לקול כנורו עם שפחתי במחול, דבר יום ביומו. אך פתאם החל רוח חדש לפעם בלב השפחה... בעיניה נראו דמעות, חזה הכה גלים ופניה חורו כסיד...

— מה היה לך? שאלתי את השפחה, והיא נפלה על ברכיה ותתחנן:

— אדוני, שלחני מעל פניך!

לא בער אנכי להטות אזן קשבת לתחנוני שפחה, ואצו עליה במפגיע לחול ולזמר. אך היא לא שמעה בקולי, ואקרב אליה עם השוט להפיל עליה אימה, כי אהבתיה מאד, אך היא ברחה ונעלמה....

ביום אתמול נמצאה תלויה על העץ, אשר אחורי ביתי בשער האשפה.

— רוצח! נתן עלי הכדי בקול.

האמנם בכנפי נמצא דם השפחה?

עוד שכני מרבר וצפרדעה נתרה על שלחן הכדי. ומה נעים הירקרק הבוי[illegible] מאורם המפה!

— כל האגם מת לקול הכנור - צפצפה הצפרדע ברחמים — כי יצאו ב[illegible] ובנותי על היבשה לשמוע קול הכנור ולא או[illegible] עוד לשוב אל האגם. התולעים — אמרו- היו להם לזרא; הרמה — הרמה הרכה הנעימה, השמנה והמתונה היתה לה[illegible] לגועל נפש!

— ונותרתי — הוסיפה בקול בוכים — אני לבדי בתוך האגם... את כלם שכלת[illegible] ביום אחד!

— העוד לא התעורר מוסר כליותיך[illegible] — פנה אלי הכדי — לקול הצפרדע הצנועה[illegible]

— אני הולכת למות — נפלה הצנועה[illegible] בדבריו — ומי יסגור את שמורות עיני![illegible]

— ואתה? פנה הכדי אל החמור הבא[illegible]

— אני... געה בפתח... גם אני[illegible] נפגעתי לקול כנורו בכאב החיים... וקצתי[illegible] בהברקנים, לולא השוט ביד הבעלים!

— ואתם? שאל הכדי.

פתאם סבבוני כלבים רבים ויחד נתנו עלו בקולם.

מרוב פחד התעלפתי ואיקץ אך לקול הכדי, לשמוע את משפטו:

— אותו אל בית המשוגעים — אמר[illegible]

יודעים אנחנו רבנים מדקדקים כחוט השערה בשעור מקוה, רבנים „למדנים" ומקילים, רבנים „יראים" ומחמירים; רבנים גועים ברעב לעיני כל העדה, ורבנים נהנים מכל מיני כשרות וכל דבר שבקדושה וטוב להם; יודעים אנחנו רבנים רודפים אחר הכבוד והכבוד בורח מהם בקרב עדתם, ורבנים עניים ושפלי רוח, אשר ישפילו את כתר התורה עד העפר שתחת כפות רגלי בעלי הבתים. אבל רבנים שואלים: מה אומר ביסמארק? למה נפת את האש? מה נשמע בברלין? מה תקות ישראל באשכנז? חפשו בנרות אם תמצאו בפולין.

אומרים כי ברוסיא ישנם עורבים לבנים; ויש אומרים — מתלבנים באבק, אך אצלנו ראה אני את הישיש כיוצא אחד מן הכלל הגדול והנורא.

ראה אני קרן אור בעבים, נצוץ אש על הקרח הגדול.

ספרתי לו את אשר ידעתי.

ובמשך ספורי השתנו פניו חליפות לרגעים. פעם זיקים וחיים ופעם דמעות ויאוש בעיניו הרכות; פניו יאדימו ויחורו ויקבלו עין תכלת בזה אחר זה. לא אחת ושתים התחלחל וישכח את שיבתו ותלי[illegible], ויתרומם, וירקע ברגליו, ויך באגרוף על השלחן[illegible] לחרדת הכלים, אשר עליו... ואז תתלבנה שפתיו[illegible] והן נעות: שפוך חמתך, שפוך חמתך!

ככר נעוה משמוע.

— אל אלהים — הגה ברוחו הקשה, ויפול[illegible] אחורנית על הכסא.

— אל אלהים — הוסיף בנהמת לבו — הלא[illegible] נגזרנו כלנו נגזרנו... על צוארינו מונחת[illegible] החרב...

והשלדים מביטים אל חלוני בלעג וזעם ולוטשים עלי את חורי עיניהם...

מה עשיתי לכם, מתי עולם?

* * * *

אך עת שתו עלי החיים והמתים, נכמרו עלי נחומי התשבי.

הוא נראה אלי בערב.

וקנו הלבן התנודד מרחמים. מעיניו, הגדולות והפתוחות כשערי גן עדן, נפלו פניני טל.

ואנכי שפכתי את נפשי אל חיק הנביא...

וידא התשבי אל גן העדן, ויספר למלך דוד את עניי ומרודי. ויכמרו עלי נחומי המלך, וישלח לי את כנורו ביד התשבי, להשב את נפשי...

* * * *

אך מה בצע בכנורי?

אם אגע במיתר ותענה הצפרדע, והחמור מן האבום, והכלב החובק אשפתות וגם שכני עונה בקול.

— מה את שורקת הצפרדע?

— שורקת אני מרוב נחת; הולעים אין חקר באגם, כל רמה למינה, ונפשי תשבע לחם...

— מה אתה גועה, החמור?

— מרוב תודה, מרוב תודה — יען— יען כי רך ורק השוט, אשר ביד הבעלים, ועבים ומלאים הקוצים בתוך המספוא באבום!

— מה אתם נובחים, הכלבים?

— חם לנו על האשפתות, אשר נחבק באהבה...

— ואתה, שכני, למה תשיר?

— לקול כנורך אני יוצא עם שפחתי במחול...

ואחרי חצות הליל שמעתי גם את קול המֵתים בְּרֶעָם...

* * * *

איך אגע במיתרי כנורי, אם אנחותיו מתבוללות בנשיקות השפחה, בשריקת הצפרדעים, בנבחת כלבים וקול החמור?

איך אגע במיתרי כנורי, אם אנחותיו עולות השמימה בתוך איד הרקבון מקברות המתים?..

* * * *

אך לאט לאט גבר כנורי על שאון החיים והמתים...

ואז — — הובאתי עם כנורי אל המהפכת ומשם — אל בית הכדי.

* * * *

מה עול מצאת בי, כדי, כי שמתני במשמר?

מה חטאו רגלי העיפות, כי נגשו לנחשתים?

— עוד תשאל —ברקים רָב הכדי— מנוחת הבית הפרעת, הפכת עד היסוד...

הטובים ידעו את הלשון וחקותיה על בורים, והסופרים הרעים חטאו כנגד הדקדוק ברב או כמעט. לא כן חלק הצעירים, חפצים הם להורות ולהדריך ועל כן תגלה מחלתם, כאשר נראה במכתבים הבאים.

הפרצי.

טַארְקְוָואמַאדָא שֶׁלָּנוּ.

הימים ימי ה„תכלת" באישביצא וראדזין; והאנטיסמיטיזמוס בכל ארץ אשכנז...

ואני שבתי אז מברלין, ששם הייתי לרגל מסחרי.

ביום השני נקראתי אל בית הרב.

הישיש מתנצל לפני, לאמר:

— אני זקנתי ושבתי; רגלי בצקות... ונפשי נכספה וגם כלתה לדעת דבר אמת על אדות מצב אחינו בני ישראל בארץ ההרס ההיא...

— האמנם — שאל תמרורים — כצעקתה הבאה עלינו עשו? האמנם נכבה בלב שונאינו כל זיק יושר וחמלה? האמנם השנאה הולכת הלוך וגבור מיום ליום ואין משפט וצדקה?

עיני הזקן ממלטות רשפי אש.

בשאלותיו אלה קנה הישיש את לבבי ונפשי. מראה לא נפרץ הוא רב בישראל בפולין, אשר יצא אף רגע מד' אמות של ההלכה אל עולם החיים; אשר ידאג, לא אך לעדר צאנו, כי אם לכלל ישראל, ולא אך בעניני אמונה ודת, כי אם גם בנוגע לחיי העולם הזה!

פנת הודי, פנה זיוי, פנה הדרי ומי יתן אומן כי בת אלהים אנכי, כי מקרני עין הנביא נוצרתי?

כה תייליל בתי בחוץ ונטפי דם מציינים את דרכנו.

* * * *

אך לא עברה עוד הכוס.

מצאונו השומרים הסובבים בעיר.

— מה זאת? מה תיליל והדם? נתנו עלי בקולם ככפירים.

הבקשיש לא היה לי עוד. לחנם שחתי את דברי, להגיד להם פשר דבר. המשמר באחת — כי בנות מאמינים נוטפות מור ולא דם, כי בנות מאמינים לא תעגבנה בחוצות על זקנים כמוני, כי בנות מאמינים יש להן בתים ולא תנודינה באישון ליל...

ויצו ראש המשמר ויובא ארון עץ, מכסה ומסמרות.

בתי הושמה בארון, במסמרות נדפק המכסה ושני בריוני נשאו את הארון על כתף, לשאת אותו אלי הביתה על חשבוני.

לא השתגעתי, כי לב אמיץ נתן לי הנביא, ודעת ההכרח למדני המדבר.

וכה שתיתי מציתי את הכוס, עד היסוד!

כי בהפתח הארון — נראתה בו אך מפלצת בשר ועצמות נשברות...

טפת האור הגנוז שבה אל עיני הנביא להסתר תחת אשמורותיהן.

ב) הכנור.

בני האדם צחקו למשבתי; שכני ישבו בי ידברו בלעג.

גם החמור באבום שכני נעה געה בצחוק על אבוסו.

הצפרדע, אשר באגם לפני חלוני, שורקת לי זמיר התולים.

הכלבים בחוץ מריעים עלי כבעל הלבנה — בצחוק־ועם.

מה עשיתי לכם, בני האדם, ההכרתי אוכל מפיכם? מה עול מצאת בי, הצפרדע? הכי ירדתי אל האגם להטיף אל הרמה? הנלחמתי אתכם, כלבים, על אדות עצם נשברה? ואתה החמור, אתה ארך האזנים, האני נתתי את השעורים לסום הרודר ולך את הקוצים?

* * * *

הרחק כמטחוי קשת מחלון ביתי משתרע: „בית מועד לכל חי"...

באישון חשך וצלמות, עת ידמו כל שכני, יעורו שוכני עפר לזרות מלח על פצעי.

אז תעבורנה המצבות הצדה, יפתחו קברי עולם, ושלדי בני־אדם יעלו, לחול במחולות על פני השדה...

לפנינו בעל חי, אשר כל אבריו מדולדלים וחיים בפני עצמם, בלי היות להם מטרה או תכלית אחת.

אולם בזמן שמחלות הגוף ידועות ונכרות לכל, מחלות הנפש סמויות מן העין ונסתרות בחדרי חדרים מסבה פשוטה מאד: החיים הרוחניים לא התפתחו עוד כראוי ועל כן לא הכניע עוד הרוח את החומר תחתיו למשול בו, בתוך אלפי בני אדם אולי ימצא איש אחד, החי על פי רוחו, שאך דעותיו לו לקו ולמשקולת במנהגי החיים. על פי הרוב דעות האדם לחוד ומעשיו ומנהגיו לחוד; והדעות, שאינן פועלות ונפעלות, נרדמות תנת בתבוניי המוח ואתן — הסתירות והתהפוכות!

בחשכת הלילה יזדמנו שונאים מתמול שלשום בפונדק אחד; הביאו נר ויכיר איש את אחיו, ותהי יד איש ברעהו. הגיהו אור השקפה כוללת במות ההמון והתהפוכות והסתירות תצאינה לאור עולם! עד היום ההוא היו נרדמות שם בשלום: הידיעה והבחירה, אמונת היחוד ושלטון המלאכים; השגחה פרטית ו„מזל" ו„אשר" איש, ושעתו המוצלחת; רצון חפשי ופעולת הזמן והמקום, סדרי בראשית ונפלאות צדיקים וכו' וכו'.

וכן תצאינה לאור עולם כל מחלות הנפש, בצאת איש מן המחנה לעמוד על הבמה, להשמיע קולו בתור מורה העם ומדריכו, לשאת דעה על גוי ואדם... אז נכיר ברגע את הסתירות והתהפוכות, אז יצאו עגלים כעין „אידעאל רעאלי", „קאסמאפאליטיזם־לאומי", „אמונה הגיונית" „ירושלם ברוח" וכו', המרקדים כעת בריש גלי על הבמות.

את הסתירות הללו לא ראינו אצל הזקנים, כי הם היו אך בלשנים ולא מורים. יהמורים

הגנוז... מברק עיני הנביא.

— הלא ידעתי זאת מראש — מלא צחוק פיו — ועל כן אמנם לא תבא ערומה העירה.

ויתן אות, ויזרקו עליה עבדיו וילון שחור ותהכם בו כלה מכף רגל ועד ראש, וירבק אל בשרה.

לי חשכו שמים וארץ, ובתי נאנחה מתחת הוילון.

* * * *

ובתוך השער — משמר האורחים.

עוד הפעם נשאלתי בשמי ועוד הפעם השמעתי צלצול הבקשיש.

— ומי היא הנצבת לימינך? שאל הראש?

— בתי היא, עניתי, וילון הפקידות עליה...

— אין דבר — ענה אחד השומרים יקח אמת המדה, ויגש אליה וימוד אותה.

— ה י א לא תבא העירה — אמר האורח —

— צר לי מאד — אמר הראש ׳ לזכר הבקשיש — אך ה י א משכמה ומעלה גבוהה מכל בנות האדם... וכן לא יעשה, רוחקת היא את רגלי השכינה!

— אבל ה נ ע ש ה אין להשיב!

צעקתי במר לב.

— ועל כן לא תבא בקהל, שובו אל המדבר!

— גברתי — נגש אליה אזרח אחד — הראיני נא את רגלך...

בתי לא התבוששה ותמלא אחרי דבריו.

— גם הרגל — הודיע האזרח — איננה לפי הדמות והצלם! היא עומדת כבן בפני עצמה! על רגל כזאת לא תלך בת מאמינים!

— אבל אני ח פ צ ה לבא העירה!

צעקה בתי מתחת הוילון.

— היא „חפצה" — חזר זקן המשמר על דבריה בצחוק התולים מר — היא חפצה ואני את חפצה אמלא.

— מטה סדומית! נתן בקולו.

ואותי הוציאו בחזקה מן המשמר החוצה. —

* * * *

מן המטה הסדומית הובאה אלי בתי והיא מתבוססת בדמיה.

— את שערות ראשי גזזו — התיפחה האֻמללה — יחד עם עור בשרי, ומכובד המספרים נטל חול על מוחי... את בהונות רגלי קצצו...

ראה נא, איך קטנתי ואני מוכה ומעונה ובעלת מום...

מכף רגל ועד ראש אין בי מתום...

ל אחד מאבריו, שהתפלגו לעבודות מיוחדות, ועל לטובת הכלל כלו, לטובת קבוץ האברים. אברי בעל החי הבריא שונות הנה אך הפעולות ההתפעליות, אך ת כ ל י ת כלן אחת היא, כי אחת היא המטרה: קיום בעל החי (באיש ובמין).

ולעמת זה, בנוגע להחיים הרוחניים, נפריד ת המוח מיתר האברים ונאמר: המוח הבריא הוא מוח הגיוני, אשר כל השקפותיו הפרטיות מתאחדות השקפה אחת כוללת, אשר כל ידיעותיו הפרטיות תאחדות בדעה, באידעע כוללת אחת, שהיא שקפתו הכוללת על הבריאה כלה.

חולה הוא איפוא המוח, אשר לא יוכל לבוא ידי ה ש ל מ ו ת, ואשר על כן דעותיו והשקפותיו פרטיות תוות הנה כל אחת בפני עצמה או אגודות גודות, מבלי היכולת להתבולל בהשקפה כוללת;

ובזמן שלהמוח הבריא נ ק ו ד ת ־ ה ר א ו ת אחת, למוח החולה נקודות רבות כאלה; תחת הור ההר, אשר משם נחזה את הקאָסמאָס, ישנם שם גבעות גבעות, ולכל גבע — „ד' אמות של הלכה" בפני עצמה, ובין המצרים — מרחבי־יה מכוסים בערפל.

ההשקפה הכוללת או אחדות ההשגה, שהיא המאָניזם האמתי, אך היא תוכל להיות לנו לאמת־המדה, לקריטעֶריום, לאבן בוחן, להבחין בין האמת והשקר. אך היא ה נ פ ש האמתית, הבוחנת והמבקרת כל פרט ופרט. בלעדה אור וחשך משתמשים בערבוביא, בלעדה יתכנו כל מחלות הנפש, כי יתכן, שההשקפות הפרטיות, מלבד שלא תתאחדנה להשקפה, לנפש אחת, עוד מכחישות הנה אשה את רעותה ונלחמות הנה זו בזו! ואם נתאר לנו את „כחות הנפש" בתור אבריה, אז יהיה

— ואיה התמה ? שאלה.

— יגרל שבעתים! עניתי.

— אז — נאנחה בלאט — ירב האור אך הטעות לא יתוקן!

* * *

הילכים אנחני וקרבים אל עיר עליזה. כרפות היום לערוב, נפלו צלליה על ירכתי השמים ויתבוללו בקרני השמש, היורדת הימה.

צלמי מגדלים, מצודות ובתי סהר; מדרשי הנביא, ארמנות עשירים ורבי עם, ריעדים באויר אדמדם כהה ונטיו בסבך צללים על ספר אלהים.

— עוד נפקד מקום בתי חומר, אהלי עוני — נאנחה ותחש פעמיה.

* * *

אז התבוננתי אל בתי ונבהלתי למראה עיני.

שדיה נכתו ושערה צמח; לבן בשרה משלג, לחייה אדמו מפנינים; על כל גוה הרך והענוג חופפת הדרת עלומים והיא ערום ועריה.

ואין עלה במדבר לעשות לה אזור; האשזור לה כסות עינים מקרני הירח? יראנה ההמון — ויתהולל; הפקידים ותובא אל היכל הכליף...

שם תסגר ואני אשוב עירירי אל המדבר...

ועיני תמקנה בחוריהן מיחל לה טרם ישבענה הכליף ויתננה לרביו, טרם תפול מגרם המעלה אל שפל המדרגה... כי אך אז יתן לה מחמד הרחמן כנפים לשוב בדמות צפור תועה אלי אל המדבר!

אך פתאם הבריקו אלי עיניה ולנגדם נגרם נפזרו כל דאגותי.

— גם כפיר אריות — התנחמתי — יסוג אחור וישתחוה לפני הדר גאונה!

* * *

ואני לא ידעתי כי הרב היתה בארץ, כי נגפו המאמינים לפני הכופרים וילמדו אל דרכיהם.

לפני שער העיר נראו אנשי חיל מזוינים.

— מי אתה? שאלני הפקיד בגאותו, אשר גדלה שבעתים מיום ברחו מן המערכה.

הגדתי לו, בחוקי את קולי הנמוך בצלצול הבקשיש, למען יחדור אל האזנים הטחות.

— והיא?

— בתי! עניתי עוד הפעם בקול חזק.

אך מעיני הפקיד נשקף אי־אמון והוא מעמיק שאלה:

— מתי ואיפה נולדה? מי אמה?

— אמה — עניתי — ההשגחה; היא נולדה במדבר, בהבקע השמים... מאור

וישבע לרגל החדש!

והזקנים נפרשים ובוכים, כי עליהם עברה הכוס...

ג) מחלות הנפש בסופרים.

הפסיחאָלאָגיע שבזמן הזה הכתה את נפש האדם, שהיתה לפנים בעיני החכמים כאחדות גמורה, לרסיסים קטנים.

אין רצון בתור רוח מיוחד עומד בפני עצמו, כי אם תשוקות וחפצים; אין תכונה אחת שלמה, כי אם תערובת תכונות שונות. אין שכל כולל, כי אם השגות והרגשות. ובזמן שבהאדם הבריא כל הכראות הרוחניות מתאחדות להיות לרוח אחד, יש כי יחלה האדם ותתפרדנה בו נשמות רבות ותכונות שונות חליפות זו אחר זו.

הפסיחאָלאָגיע החדשה לא תשתומם עוד בראותה את החיה הרעה, אשר תתעורר לפעמים ולפתע פתאם בלב האדם. לא תתפלא לנוכח תאות רצח ושוד, אשר תשפוך לפעמים את רוחה על תושבים שאננים ושקטים או כצרור הפאַנאַטיזם בכנפיו איזה חברה אנושית...

יודעת היא את ה„דבוק", כי לא בריאה חדשה הוא, וחותרת היא אך להכיר את הסבות, המעוררות את הכחות, שהיו נרדמים במשך אלפי שנים או דורות, למען ענות על השאלה: איך תרו ונעורו ישני עפר?

ואמנם בנוגע להשקפות הכלליות אך מעט מזעיר הם הבריאים בבני האדם!

ביחס הגוף נקרא בשם בריא את האיש, אשר

מי יודע ?

מתחת הכסא רב הרעם ויקרע סגור שמים, ויעם ארצה.

לאָן פניו מועדות ?

הירטש את הערער, אשר במדבר, או את התאנה, חנטה פגיה לרעב ?

היפול שדוד העץ, הפורש את צלו על היגע ? היפגע בערש ילד כצאת הוריו לעבודת השדה ? או יסכר פי נשבע לשקר ?

כל זה נחרת במכתב אלהים בספר, אשר אך מחמד נביאו קורא בו.

אך אז, בהקרע סגור השמים, נפלה טפה אחת קטנה מהאור הגנוז — וַתִּוָּלֶד לִי בת !

* * * *

יפה היתה בתי כשחר ואיומה כחרב הנביא. גאות אלים על מצחה הבהיר, ועמק עד קץ הימין, בעיניה המזהירות — אך בלבבה הסוער קננה יונה תמה — האהבה לכל בני חלוף.

ויהי לבה הכנור לכל ציץ נובל, לצפור תועה, לכוכב נדח ונופל ממרומים, ולכל היקום — הנענה מתגרת יד ההכרח.

אולם — כאשר מלאו ימיה — בקשה לעזוב את המדבר:

— אלכה להטיף אל בני האדם !

* * * *

עוד נפשי עורגת אל דממת השממה, עוד שיח ושיג לי עם המלוח הנובל; מעי יחמיו על הצפור, אשר תתעה בלעדי במדבר, תחלש ותפול ארצה ותקבר בחול; ואת ספר השמים לא קראתי עד תמו...

אך היא אומרת, כי גם האדם לא עץ השדה, כי אם מלוח שוקק במדבר...

גם נפש האדם היא צפור רכה, גלמודה ותועה בישימון, וכאשר תחלש — תתעלף ותקבר בחול החיים העמלים...

ובככבי אור על שפריר מלכותו כתובה אך חכמת אלהים, אבל מוסרו חרות על לוח לב האדם...

ונצא את המדבר.

* * * *

היום רפה לערוב.

עוד טרם באה השמש, תעלה נכחה בשובה ונחת — כאשר דמיתי אני — לבנה גדולה ותורת פנים.

— התשמע את אנחתה ? שאלה בתי, ותור באצבע הבדולח על עין הכסף.

— כה תתפרץ אנקת הדל, המקשקש בפרוטה שאולה, לנגה זהב פרוים בבית העשיר.

השתוממתי למשמע אזני. האמנם גם שם במרומים ינוגעו ?

אז אמרתי לה, כי לפי הגדת העברים, עתיד הקב"ה למלאות את חסרון הלבנה, ויהי אורה כאור החמה.

הזקנים היו לזבל והצעירים יפרחו.

מהזקנים נבנתה השפה ותהי לכלי ועל הצעירים למלאות את הכלי "יין".

— „וממלאים אנחנו", יקראו בני הנעורים בגאון והם חכלילי עינים כמו מיין וחמוצי בגדים כדורכים בגת.

והכלי הולך ומתמלא... אך אם נתן בכוס עיננו נשתומם על מראה ה„יין" ואם נטעם — נאמר „מן", כי לא נדע מה הוא.

הסיסמא „רעאַליזם", העתקת דניאל דירונדה ואפרים קוה, שטות ספענצער וליפערט, כי יתבוללו בכוס אחת לא יתנו טעם לשבח! הוסיפו עוד נטפי מזור של אהבת ציון ורסיסי טל של הלאומית, ושתו, ותגידו לי: מה אתם שותים ?

מה אתם חפצים בני הנעורים, לאָן פניכם מועדות ?

. . . . . .

שאל את העלה ויגדך לאָן ישאנו הרוח! חומת הזקנים נפרצה ופרצים יעלו בני הנעורים; איש את רעהו ידחקו, בכתף יהדופו, פני להבים פניהם! לאָן ? בתוך עומדת הבמה, משם ידברו הסופרים אל העם. „אל הבמה! אל הבמה!" יריע המנצח, אך כעלותו על הבמה הוא מגמגם בלשונו, ותחת ללמד תועים בינה ישפוך עליהם קיתון של שופכין ממאכלים שונים...

רעאַליזם ואהבת ציון, אפרים קוה ולאומית! דניאל דירונדו, ספענצער, ליפערט...

והעם, השומע את שמות המלאכים, היוצאים מפורשים מפי גבור המנצח, ימחא כף, ירקד כעגל

חוק, יעברו גבול וישקו את ככר החול. גל אל גל קורא: חזק! משבר עונה לרעהו: שפוך חמתך!

— צר להם המקום — מבאר הקיץ את דבריו — צר להם המקום בעמק! הן להם מרומי שמים, מרחבי יה! והמים יקמטו מצח מעוצר זעם, יאריכו מענית בזדון, ירימו, יתנשאו ויזרקו קצף לעיני השמש!

— באזיקים! נתן החורף צו לעושי דברו הנעלמים.

ועור דק מחוספס נקרם על פני המים, ומרגע לרגע הוא הולך ומתעבה, ומתקשה. המית המים שכבה; שאונם, זדונם וקצפם — נעלמו.

— והזקנה, הכלה והחונפת תחת יושביה? שאל עוד החורף בנחרת עברה.

— עוד נשמה באפה — ענה הקיץ — עוד תתיפה בשארית כליה, עוד שרידי צפרים ישירו לה שיר —

— אדרת מתים! קרא החורף.

מעמקי תהום התנשא עב־ענן וירום, ויתפשט, ויכס את עין השמים. המאורות כבו ופתותי שלג נופלים ארצה ואורגים בד לבן, והכריכי האדמה נרקמו, ותתכס שארית כל נץ ופרח, וידום פליט הצפור, ויפול ארצה וימת, ויקבר בשלג...

— והם? הוסיף וישאל החורף.

צחוק קל עבר על פני הקיץ הזקן, ויעקם את שפתיו הנחרות:

— הם — אין דבר! הם ישנים או מצחקים בקוביא.

י. ל. פ.

המחשבה והכנור.

(הגדה ערבית)

א) המחשבה.

בימים ההם הייתי גלמוד במדבר. לא שנאתי את בני האדם ולא קצתי בחיי, אך אויתי לדעת את המדבר, ולהשתתף בצערו.

כבא אורחת כנענים או עולי רגל, נסוגותי אחור; גם ספרים לא היו אתי. עם צפור תועה התרועעתי, עם מלות נובל שוחחתי ואקרא בספר השמים.

לאזנים חרשות משאון החיים ודכים, דמית מות במדבר; ואך לאט לאט הרגלתי לשמוע הגיגו. עתה אבין לרעו, עתה אשמע את אנחותיו המלאות והעמוקות ולבי עלי דוי.

ואז, בהשתפך עלי נפש המדבר, נקרה הדבר.

על מי חרה אז אף ההשגחה? על מי נתכה חמת שדי?

שהשוקים בוכים על קברו.

הכוכב הבא מפאריז לאיישישאק, יכהן פאר על ראש גדולי העיר, בזמן שבפאריז כבר יכירנו מקומו בתיבת האשפה.

זה גורל החלזון בנקרת הצור, האסיר במהפכת ובן העיר הקטנה — ל א ח ר תמיד את המועד, וזה גם גורל הספרות העברית מול רעותיה המאושרות ממנה.

„רעאליזם", דניאל דירונדו, אפרים קוה (דיכטער אונד קויפמאנן), שטת ליפערט בתורת ההתפתחות, שטת התנוך של ספענצער... חרשות ונצורות הם אתנו.

בעולם הספרות הכללית כבר שקעה שמשו של הרעאליזם, כבר זרח ובא גם שמש המאטעריאליזם אחריו והדעקאדענטים הרימו נס! דניאל דירונדו ואפרים קוה הם עלים נובלים, אשר כבר נפלו מעץ החיים; שטת ליפערט, הרואה אך סבה אחת להתפתחות חברת האדם ב„דאגתו לנפשו" מוש תמוש כשטה צרת עין וצרת לב, אשר בחרה לה אך סבה אחת מכל הסבות הראשיות להתבונן בה, ותסתר פניה מכל רעותיה, הפועלות אתה יחד... בשדה המערכה יסקלו בני הנעורים, האומרים לתקן עולם במלכות העבודה, את ספענצער הזקן, המקדיש ומעריץ את ה„יהא מונח — אל תגע בו"! באבני בליסטראות; ואצלנו, הרחוקים משדה המערכה, ה„רעאליזם" הוא סיסמא חדשה, המלהיבה את הלבבות, דניאל דירונדה ואפרים קוה ס פ ר י ם ח ד ש י ם, ושיטת ליפערט וספענצער עמודי אש חדשים להאיר את הליל!

. . . .

הרודפים אחריו באבנים ואז התלקחה חמת העורב הנכבד.

אז עָטה עליהם ממרומים כנשר ויך באברותיו סביב אזני הנערים, ויצרח בקול נורא: „יקח אתכם בכור שטן, יקח אתכם בכור שטן!"

הנערים צעקו בבהלה ויפלו על פניהם ארצה.

אחרי כן, כאשר קמו ויפקחו את עיניהם שררה דממת השקט מסביב; ובמרחקים עף העורב הגלמוד על אברותיו השחורות מערבה.

וכאשר גדלו ויהיו לאנשים, וגם בשעת מיתתם, האמינו אמונת אֹמן, כי לא בכל העורבים היה העורב ההוא, ואך אשמדאי בכור תופת נראה להם בצורת העורב בעיני הלפידים, שם בתוך האגם.

ועל דברתי, כי שוגים המה, ואך עורב זקן והמים עשה אז את דרכו הימה לבקש את טרפו — אזן חזיר — אשר טמן לו בשכבר הימים...

העתיק מאיר יעקב פרייד.

ישראל בין המצרים.

על הגבול, שבין היש והאפס, נפגשו הקיץ ההולך והחורף הבא.

— ומה רעים פניך? התעורר החורף לחומלה על מתנגדו, העומד לפניו בברכים כושלות, עינים נדעכות ועור נקמט כקלף.

— גם פניך — ענה הקיץ באנחה — לא יהיו לך כשובך הנה על עקבך!

— לכל קץ ותכלה — מתפלסף החורף —

— גלגל חוזר בעולם, מעיד הקיץ.

— אבל — התעורר החורף אחרי רגעי דממה ומנוד ראש — אבל מה נשמע שם?

— לא איש בשורה אנכי — ענה הקיץ — בשורות לא טובות בפי.

— העצים? שואל החורף.

— גם הם! בכור שטן יודע את אשר עם לבבם! יומם ולילה יניעו, יתלחשו, ימתיקו סוד. רעד העלים, קלי הדעת, לא ימצא חן בעיני! אבל גם הענפים והפארות אתם בקשר, גם הם ישיחו, יניעו...

— שחפת! קלל החורף בזעם אפו. והעלים הכו בירקון ושדפון. יבש לשדם, אבלו, ומנשמת אף רוח היום סוערו כמוץ מֵעַל הענפים היבשים, ויפלו, ויכסו כדמן את עין הארץ...

— והנחלים, והנהרות וכל אגם מים? העמיק החורף שאלה.

— גם הם, גם הם — ענה הקיץ באי רצון — גם הם צר להם המקום, יפרו

---

* * *

החמה יוצאת מגרתיקה ומבעירה את דשא המדבר ועשביו, ויהיו למאכולת אש. אך ימי מצער יבכה המדבר את אדרתו הנשרפה, חיש יתנחם וילבש גיל! כי אפר הנשרפים יהיה לזבל להפריח לו אדרת ירקרק חדשה וטובה מן הראשונה. וגם היא תהיה לשרפה ולזבל, ודור חדש של עשבים ודשאים חדשים יבא... דור הולך ודור בא — אבל במשך עת רבה יהיה המדבר לאחו או גם לשדה ברכה.

כן גם בניר הספרות.

על הזקנים יעבור רוח בער, ויקומו הצעירים לימים תחתם, וגם הם יזקנו והיו למאכולת אש ולזבל, ודור חדש יפרח — והספרות תלך ותשתלם עד סוף כל הדורות...

אבל לאָן אנחנו הולכים?

ב) הזקנים והצעירים בספרות העברית.

ימים רבים תשתולל הסופה על פני הים, טרם ירעד האויר בנקרת הצור... לפעמים יקרה, כי כבר קם הסער לדממה ואניות חדשות עם תורן ונס חדשים כבר יתנהלו על מי מנוחות, ואך אז יתעורר החלזון הלבן וידחוק את ראשו מתוך ביתו, זה לבושו הגדל עמו, עם עיניו העגולות להשתומם על הרוח החזק, הבא לפרק את נוהו.

ימים רבים תצלול איזה שמועה באזני אנשים נשים וטף, טרם תתגנב בעד בריח ודלתים אל האסיר בחשכת המהפכת.

לפעמים ישמח האכיר על הולדת איש, בזמן

לי הענפים והעלים נפלו ואינם, ואך
זעים אשר שירשו בארץ נותרו לפליטה,
ם החזיקו מעמד ומחבקים הם איש אחיו
תוך האדמה השחורה והמשקה.

אך אשר הוא ראה עתה לא ישונה
א יתחלף עוד. כן יקום ויהיה עד ימות
לם, ופחד האדם לא יפול על כל אשר
ה מסביב!

העורב הנכבד מתגאה ובוטח! הלא
מאירי כן הישן — אם גם מעט — לפלטה!
עצרו כח לעקיר את הכל! ומה רחוקים
תים! פה באמצע האגם הוא שלאנן!
עצר נחת מחלק הוא בחרטימו את כנפיו
מחורות והמבריקות וקורא פעם אחר פעם:
פרא טבא, גברתי! צפרא טבא, גברתי!"

אבל, עודנו קורא בעליצות, ומן הכפר
סמוך יקרבו איזה אנשים עם עגלות וסוסים.
י נערים קטנים ירוצו אחריהם. באים הם
מסלת העקלתון אשר בין הגבעות.

— הולכים הם וקרבים אל האגם.

— עוד מעט ויעמדו מלכת! חושב
ורב בלבו החכם.

אך הם לא עמדו מלכת, עודם
לכים וקרבים; וחרד על הדבר הנפלא
ה, יסב העורב את ראשו לכל עבר...

—נורא הדבר, הם הולכים בלי הרף!

אולם אחרי כן עמדו מלכת, והאנשים
יינו באת וגרזן. נלחמים הם באחד
הגזעים, אשר כבר אבד עליהם כח
וחותרים לעקרו מבטן האדמה.

— עוד מעט ויכלה כחם, מקוה
העורב.

אך כחם לא כלה. בכל רגע יפול
הגרזן — וגרזן חד כזה לא ראה העורב
מימיו — והם חותרים ומושבים, ועוקרים.
וחפצם עלה בידם, ויפילו את הגזע הצרה.
ובין רגע עף עם שרשיו ברוח!

עיפו אך הילדים הקטנים, אשר
השתעשעו עד כה בחפירת צנורות באדמה
הלחה.

— ראה נא שם את העורב! מעורר
האחד את משנהו.

וימלאו הנערים את ידיהם אבנים
ויתחבאו בין רכסי הגבעות הקטנות...

אך העורב רואה אותם; הוא ראה
גם רעות מאלה...

והוא נוכח לדעת כי גם פה בחוץ,
בתוך האגם, אין מנוח להזקנה והישן...
עתה ראה הוא בחוש, כי גם העקרים ישורשו,
כי גם הגזע אשר שורש עמוק באדמת האגם
במשך אלפי שנים יֻשַּׁת מפני האדם!

וכקרוב אליו בני הנעורים, ויתיצבו
הכן לרגום באבנים, התנשא העורב למעלה,
למעלה על כנפיו הכבדות.

וממרומים העיף עינו על הגברים,
העובדים בזיעת אפם ועל הנערים הפוחזים,

גם אלפי שנים ישבו על האבנים, ויחקו חבלי
יה, וימלאו חללו של עולם בזעקתם — יהרו חשש
ת קש! אבל חייטים טובים המה, רצענים,
נים, עושים כובעים מהודרים בתכלית היופי,
פרים כתנות אמון חורי — להלביש ולהנעיל
נים פאר לראש הישן הנובל, ולחדשו מכף רגל
ראש.

ע"י אומנות הזקנים וחכמתם, הישן משנה
ל רגע את צורתו. כמרגל חרש מחליף הוא את
יו, וההמון ינוע מרחוק וישתחוה לעגל, המתנוצץ
רש, וקורא בעליצת עגלים: „זה ינחמני! עוד לא
כבשם הזה!" אף כי רוח נבלה נודף מ„הבושם".
ובני הנעורים, העשירים ברוח, עניי השפה
ה. לא מרוע לב יגלו טפח ויכסו טפחיים, לא
ותה ונאין ידברו אל העם מתוך הערפל; לא
יוכלו אחרת! כי הם התפעלו עוד טרם הבינו, עוד
טרם התבוננו במראה החדש; מרגישים הם בעמק
את השחר, הפרוש על ההרים, רואים המה את
המתהוה מתוך הערפל ואך לשוא תשאלו מפיהם
דבר ברור על אופניו.

ועל כן מאמין ההמון להזקנים ומיחל כאל
מלקוש לכל מוצא פיהם, יען כי שפת הזקנים ברור
תמלל: כזה ראה וקדש! ופונה הוא עורף בזעם
לבני הנעורים, יען כי מגמגמים הם בלשונם — מבלי
הדעת, כי בלשונם אין עוד המלה לרוחם...

ולשוא מבקשים מבני הנעורים דברים ברורים
ומופתים חותכים; כי אך נבואות הלב נזרקות
מפיהם. אם תתפעלו כמוהם תאמינו, ואם לא —
תאכלו עד עת כצא את נוהר הספרות, ומרק פגיליה
יטעם לכם...

לבל ינום, אחרי כן קראו לו דרור, כי הבטיח (כאשר אמר האציל אדונו) ב„הן צדקו" כי לא יעזוב את מקומו... אך הוא את מוצא פיו לא שמר. והדבר קרה באחד מימי האביב, בבקר של נגהות ובשמים, עת עורבה שחורה ונאוה עברה במרומי הרוח דרך הגן.

אחרי הדברים האלה — מי יספור את הימים שעברו? — עלה על לבו לשוב אל מ ו ל ד ת ו, אך לא התקבל בסבר פנים יפות. נערים, אשר לא ידעם, זרקו בו אבנים. והאציל הזקן ובתו לא היו בביתם.

— בלי תפונה — חשב העורב — נסעו אל העיר, וישב הנה שנית; וגם הפעם היו הנערים ופגיעתם הרעה.

אז חרה אף העורב הזקן — כי אמנם במשך הזמן ההוא כבר בא בימים — והנעלב. ויעופף עתה במרום מבלי הבט אל הארמון, אף כי יודע הוא (ומשגה א י ן אתו) כי עיני האציל ובתו מיחלות לבאו...

וישכח העורב את כל אשר למד: את מעט המלין הצרפתיות, אשר שמע מפי העלמה הגברת לפני ולפנים, ואת המבטאים הגסים, אשר שמע בחדר השפחות. ואך שני הפכים מחכמתו הנשכחה נשארו בזכרונו. בשעת מוצלחת היה קורא בלי משים: „צפרא טבא, גבירתי!" ובכעסו יצא מפורש מחרטומו: „יקחך בכור שטן!"

מהיר ושוקט יפלס את דרכו באויר הלח וכבר יחזה מרחוק את כתר הקצף הלבן על פני גלי החוף.

אך פתאם השתרע לפניו כר נרחב ושחור. על הגבעות מסביב יחנו כרור בתי הכפר, אך מתחת בעמק, במרחב איזה פרסאות, עקבות אנוש לא נודעו! על הגבול מפוזרים מעט גלים של אדמת הסקה, גבעות שחורות וביניהן יתנוצצו אגמי מים.

„צפרא טבא, גברתי!" קרא בעליצות נפש למראה עיניו, ויתעופף מסביב לאדמת ההסקה, סחור, סחור במעגלות רחבות. כגן עדן הארץ לפניו. בשובה ונחת ירד ביעף וישב על גזע עץ בתוך אדמת הזבל.

פה לא נשתנו העתים, לא נחלפו הזמנים, כאשר היה לפנים כן גם עתה, בלי כל שנוי ותמורה — דממה ושממון! פה ושם יצמחו קני גומא ערירים, יעלה קוץ נמוך, וסביב להם — אדמה דקה, שחורה ונקמטה, ומשקה מאבעבעות מים. עוד שרשים ועקרים לבנים, שחופים, נלוזים ועקומים יגיחו ויחדרו מתוך האדמה, ישתרגו ויסתבכו כרשת ענפים.

העורב הזקן יודע את אשר לפניו! לא נעלם ממנו, כי המראה הזה איננו מששת ימי בראשית, כי לפנים היה פה יער צומח... אך כל זה היה בשכבר הימים, עוד טרם ראה גם העורב אור! והיער נעלם,

---

נפש הצעירים הללו ר י ק ה היא מכל רעיון חדש. או הרעיון החדש, אם גם כבר הכה שורש בלב הגמר, עוד תש ורפה כחו ולא יתעורר ולא ישגשג עולמים. מיד רעיון נפל כזה אין קרנים לחדור את עדפלי ההרגל, ואין די חום להמס את נחשתיו. עיני סופרים כאלה, אם גם שיבה לא זרקה באשמרותיהן, כבר הכו בסנורים ולא תראינה לעולם את רקמת הזמן, את ארג המתהוה. נפשם מלאה אך מן העבר, היורד בברכים כושלות אל תהום הנשיה, ואשר ימד עוד אך בצלו, הנפרש עוד על נפשות חשוכים כאלה.

לעצלי הרוח הללו נשמות נרקמות מקרני אור ה ע ב ר. ועל כן יודעים המה אך מה שישיתו בו יושבי קרנות; מוכרים המה אך מה שכבר זכה בו כל העם מן ההפקר. עצלי הרוח הללו הם אך

תשופר אל חיך ההמון, אך ההד לקולו. לא מוריו ומדריכיו המה, כי אם תלמידיו ועבדיו, לא סער המה להכות גלי־עם, כי אם הקצף על פני הגלים...

ולעומתם — הלא ישנם זקנים אשר מוחם לא התקשה וליחם לא נס. רוח הזקנים הללו מתחדש כנשר מתוך אפר השרפה; הזקנים הללו יצעדו עד יומם האחרון בראש המחנה, כי עין איה להם, לראות בעצם ליל־מצרים את הנקודה, אשר בה יבקע השחר!

וכבדה היא המלחמה בין הישן והחדש בספרות כל עם ועם ובכל דור ודור. הישן כבר התבצר על מרומי התהלה, ועל החדש לעלות ולרשת את קן הנשרים בדרך לא סלולה, מלאה חתחתים ואבני נגף.

והזקנים „המפטירים כדאתמול" הם גבורי השפה! זקנים ורגילים המה. כבר עמדו מלדת,

מעשה בעורב זקן.

מאת

אלכסנדר קיעלאנד.

במרומי הרוח התנשא על פני המדבר עורב זקן וחכם־לב. עוד דרך רחוקה לפניו לעוף מערבה, עד חוף הים, ולהוציא ממעבה האדמה און־חויר, אשר טמן לו או—בימים הטובים! עתה אחרית החורף ורזון מסביב.

כְּהֵרָאוֹת עורב אחד — אומר ברעהם הזקן — סוב את עיניך ותראה את משנהו. אך עתה גם עין איה לא תחזה את השני; אחד הוא העורב הזה ואין שני לו. בָּדָד הוא, ומבלי שית לב אל כל הנעשה מתחת על הכבר, יפלס דרכו הימה ויחצה בכנפיו השחורות כאודים את עֲבִי־האויר הלח.

אך עיני בני הכפר מרדפות אחריו בלי הרף, ועל זה יחר אפו.

מדי שנה בשנה יתרבו ויתרחבו, ויסבו הפסים הירוקים... נלחמים הם עם המדבר וחומסים ככר אחר ככר. עתה כבר נפזרו מסביב, כאלו צמחו מבטן האדמה, בתים קטנים, מכוסים בגגים של לבנים ארומים, עם ארובות מעלות עתר הענן מארמת ההסקה.

— וכל זה מעשי ידי אדם!

זכר ימי נעוריו עולה על לבו. הדבר קרה זה רבות בשנים.

אז היה פה מרעה שמן בעד עורב ישר ומשפחתו — מרחבי שממה, דוּמית מדבר, הארנבת חרכה... צפרים קטנות למכביר... אוז הבר המליט ביצות גדולות ויפות עד להפליא — תפנוקים מסביב, שפעת חיים וברכה.

עתה נגשו הבתים איש באחיו... מסביב זְהַב שדי תנובות, ירקרק עמקים... ומעין פרנסתו דלל וחרב, ועל עורב נכבד וחכם כמהו לעשות מהלך רב בשביל אזן חויר אחת!

— והכל לו מיד בני האדם!

העורב תכן את רוחם! הלא בחברתם התחנך וגם בחברת המיוחסים שבהם! פה בארמון לא הרחק מהעיר עברו ימי ילדותו עם ימי נעוריו.

ובכל זאת עתה יתנשא למעלה במעופו, לבל תכירנו עין רֹאָה. כי בהביטו על הגן ויחזה פני אשה, אמר בלבו: כי היא העלמה, אשר הלבינה אז שערותיה באבק, ותלבש לולאות ועניבות צרפתיות... ואז משגה היה אתו, כי זאת היתה בת העלמה ההיא, אלמנה אשר כבר שיבה זרקה בה.

ההיו הימים הראשונים טובים מאלה היום? מי יודע! מאכלו ומשקהו מיד נדיבים נאמנו, וגם למד הרבה, אך אז היה בשבי! בראשית שביו קצצו אחת מכנפיו

מכתבים

על אֹדות הספרות.

א) הזקנים והצעירים לימים.

בכל דור ודור, ובספרות כל עם ועם, כל זמן שהיא הולכת ומשתלמת — מלחמה לבני הנוער בהזקנים. הזקנים אוהבים מנוחה ודרכים סלולות מני קדם. ככלות כחם לשאת קדמה את הרגל, יפנו עורף אל העתיד ופניהם אל העבר. אז יתענגו על המהלך הרב אשר עשו, ולפעמים, מפחד פתאֹם, פן עברו גבול, יסוגו גם אחור.

אך נקודת הקפאון להזוקן היא נקודת היציאה להדור החדש.

— תנו לנו את הנס! יתנו בני הנעורים בקולם.

אך הזקנים, כל עוד בם נשמתם, לא ירפו מן הרגל; לא יאבו לעזוב את הבמה; מחזיקים הם בקרנות המזבח בזרוע, אגרוף וצפרנים. ובני הנעורים, הבאים לרשת ארץ בכחם החדש עמם, פני זקנים לא יהדרו, וכה תכבד בכל נקודת ההוה המלחמה בין העבר והעתיד.

אמנם — לא כל סופר צעיר לימים מוצא נתיבות חדשות ולא כל הזקנים משתחוים לבא השמש! רבים ושלמים יוצאים מן הכלל.

רבים הם הצעירים לימים, אשר כל כחם להספרות אך להעלות גרה, לחקות אך את המעשים שכבר נעשו, ולשונם חדה אך להגיד את אשר כבר יצא מאף השומעים.

הוֹלֶדֶת משֶׁה, נוֹתֵן הַתּוֹרָה.

רוח צח שפיים מנשב דרך המדבר ומצנן את החול, הבוער באש. ומשתעשע, ומצחק, בשורה טובה ישמיע: עוד מעט ויהי המדבר לשרון ולכרמל. כי יחיה, ינוב ויפריח בשפעת חיים וברכה.

מן המדבר בא אל היער. העצים חרדו לקראתו בגיל וילבשו ירקרק נעם, במצהלות חדוה יתרגשו עלים, מרוב עונג יהמה הגזע. כי בשורה טובה בפי הרוח: עוד מעט יחדל הכורת, וסר הגרזן, ועצים רעננים ישליו, ויניבו בשיבה...

ומן היער בא אל שדה וכרם ולקראת באו התעדנו וינובו כל פרי עץ ותבואת שדי, השושנה התפתחה באדם הכדכוד ותפלג ככלה כליה, ותעדה רסיסי טל כספירים. והחבצלת התעוררה מתרדמתה ותיף שבעתים בלבן בדולח ושלג... ונגהות בקר צח התבוללו, בקטורת הסמים, וריח נחוח — בשלל צבע רקמת הטבע!

והשמים לבשו מלכות — שפריר ותכלת... המית כנפי שרפים נשמעה ברוח, ועל כנפי הזמרה התנשאה נפש כל צפור כנף... והד שירה חדשה, יורדת משמים ארצה, יהדור אל קרב ולב בני האדם...

אך יאור מצרים ילבש קדרות ומפחד פתאם יגרוש טיט ורפש, והצפרדע תשרוק בזעם...

ומתחת פרעה חרד הכסא, ועל ראשו רעדה הכתר. אז נבהלו חכמיו ונבוניו, ומארבע כנפות ממשלתו באו צירים. לא אנשי בשורה המה: קרסו, קרעו האלילים, פרצים בנא אמון, היכל השמש חושב לנפול, וחרדה בכל מצרים.

אז יכבד לב פרעה ויקם מכסאו, ויתן צו: כל הבן הילוד היאורה תשליכהו!

לשוא!...

י. ל. פרץ.

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY